

**DOTZE PRINCIPIS PER INSPIRAR
LA SOLIDARITAT INTERTERRITORIAL
EN UN NOU MODEL DE
FINANÇAMENT AUTONÒMIC**

Guillem López Casanovas (UPF)
Jordi Pons Novell (UB)

Febrer 2005

ÍNDIX

Resum	3
1. Introducció	6
2. Fonamentació dels principis de la redistribució territorial des de la teoria de la Hisenda Pública	14
3. Els tractaments redistributius des del finançament territorial de les institucions d'autogovern	20
4. Els principis: concreció i quantificació	24
Principi 1	24
Principi 2	27
Principi 3	31
Principi 4	37
Principi 5	48
Principi 6	53
Principi 7	55
Principi 8	58
Principi 9	61
Principi 10	63
Principi 11	70
Principi 12	73
5. Aspectes addicionals	76
a. Endeutament de les Comunitats Autònomes	76
b. El cost de la vida a l'economia catalana	78
c. Llars amb dificultats per arribar a final de mes	80

d. Els fluxos pressupostaris de la Unió Europea	82
e. Estimacions de dèficit fiscal de la Conselleria d'Economia	85
Apèndix	87
Introducció (quadres A1 a A7)	88
Principi 2 (quadres A8 a A10)	96
Principi 3 (quadres A11 a A20)	100
Principi 7 (quadre A21)	111
Principi 10 (quadres A22 a A30)	113

RESUM

L'objecte d'aquest treball consisteix en efectuar una quantificació de diferents principis tècnics que haurien d'oferir informació sobre la solidaritat interterritorial i així inspirar un nou model de finançament de les CCAA.

L'elaboració d'aquests principis es justifica per la polèmica suscitada entorn dels saldos interterritorials i per la intenció de remetre la controvèrsia a la discussió d'un conjunt de principis lògics que haurien d'inspirar l'actuació redistributiva territorial de l'Estat. Es tracta, per tant, de proposar i quantificar els efectes d'una sèrie de principis per fonamentar la solidaritat i els processos de redistribució entre CCAA per aconseguir la cohesió social, fet que hauria de permetre centrar el debat dels saldos territorials sense basar-lo exclusivament en el càlcul de balances fiscals.

Els principis que es proposen per inspirar la solidaritat interterritorial són els següents¹:

PRINCIPI 1: *En coherència amb l'objectiu dels fons de redistribució sembla lògica una delimitació d'aquests fons a àmbits de despesa concrets, atenent als costos d'oportunitat i amb aplicació selectiva (no incorporats al finançament global incondicionat), sent en tot cas objecte d'avaluació i redefinició en el temps.*

PRINCIPI 2: *Sembla raonable que en el diferencial entre rendes primàries generades per una CA i les rendes disponibles finals, com a aproximació a la contribució general al consum col·lectiu conjunt, totes les CCAA hi han de participar en un saldo mínim per càpita prefixat.*

PRINCIPI 3: *Com a resultat del flux d'impostos i subvencions implícits en els saldos fiscals, no es pot generar un canvi en el rang de les rendes per càpita d'una CA que en sigui aportant neta. Una clàusula de salvaguarda hauria d'actuar, en aquest cas, en la correcció de la transferència.*

---

¹ Aquests principis tècnics van ser exposats i proposats pel professor Guillem López Casanovas el juliol de 2004 en la seva intervenció en el curs d'estiu "El futur de l'economia

PRINCIPI 4: *La redistribució s'ha de centrar en assolir l'aproximació al nivell de despesa capítativa de les diferents CCAA a igual esforç fiscal. Definits els sòls de finançament bàsics generals per a totes les CCAA, s'han de destapar finalment els sostres en supòsits de major esforç fiscal.*

PRINCIPI 5: *Concreció en terminis establerts i avaluats dels fons de redistribució assignats. La continuïtat dels superàvits fiscals ha de restar lligada a l'avaluació de la seva efectivitat.*

PRINCIPI 6: *Utilitzar una clàusula de revisió del saldo fiscal deficitari d'una CA si aquesta perd posicions relatives en renda per càpita respecte del conjunt de regions europees.*

PRINCIPI 7: *Cap CA ha de tenir un saldo fiscal favorable si la seva renda primària se situa, d'entrada, per sobre de la mitjana espanyola.*

PRINCIPI 8: *La variació relativa de renda d'una CA s'ha de reflectir en associacions de signe contrari en l'evolució del seu saldo fiscal.*

PRINCIPI 9: *La continuïtat en el saldo fiscal positiu s'ha d'acompanyar de la millora en els indicadors de distribució personal de la renda de les CCAA que en són beneficiàries.*

PRINCIPI 10: *En cap cas el saldo fiscal no ha de superar la diferència en la participació relativa en renda i la participació relativa en població.*

PRINCIPI 11: *Cal procedir en el futur a estimacions de la necessitat financera d'una CA més lligades al diferencial entre els valors predits i els observats per a cadascuna de les CCAA i no simplement mitjançant la comparació de nivells propis amb valors mitjans estatals.*

PRINCIPI 12: *En la mesura que els fons redistributius tinguin un paper d'anivellament entre capacitats i necessitats fiscals de les diferents CCAA, els saldos fiscals ho haurien de reflectir.*

Per fer la quantificació d'aquests dotze principis s'han emprat les dades del període 1995-2003 que per al conjunt de les CCAA ofereix la *Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas* (FUNCAS), amb l'objectiu d'homogeneïtzar la informació estadística emprada i pel fet que és la font d'informació més actualitzada de la qual es disposa en l'actualitat sobre les balances fiscals de les CCAA espanyoles. De manera complementària, i com a mecanisme de control, les balances fiscals presentades per FUNCAS es comparen amb el resultat de la diferència entre les rendes primàries i les rendes familiars disponibles de les CCAA, atès que els saldos fiscals es poden aproximar també a partir d'aquesta diferència.

El lector podrà comprovar que els resultats obtinguts permeten concloure que la majoria dels principis que es proposen per inspirar la solidaritat interterritorial a l'Estat Espanyol no es compleixen en l'actualitat. Això provoca que sigui urgent no sols centrar la discussió en el càlcul dels fluxos fiscals, sinó també, i de manera especial, en els principis que els han de fonamentar.

1. INTRODUCCIÓ

L'objecte d'aquest treball consisteix en efectuar una quantificació de diferents principis tècnics que haurien d'oferir informació sobre la solidaritat interterritorial i així inspirar un nou model de finançament de les CCAA².

L'elaboració d'aquests principis es justifica per la polèmica suscitada entorn dels saldos interterritorials, sent-ne un clar exponent les diferents estimacions de les balances fiscals presentades per Alcaide *et al.* (2004)³ per al conjunt de les CCAA en el període 1995-2003, publicades per la *Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas* (FUNCAS). Amb l'objectiu d'homogeneïtzar la informació estadística emprada, les dades proporcionades per aquests autors serviran de referència comuna en aquest treball.

En qualsevol cas, la quantificació de les balances fiscals abans esmentada es compararà amb el resultat de la diferència entre les rendes primàries i les rendes familiars disponibles de les CCAA, atès que els saldos fiscals es poden aproximar també a partir d'aquesta diferència. Efectivament, la renda familiar disponible s'obté a partir de la renda primària directa de les famílies de la següent manera:

<p style="text-align: center;">RENDES PRIMÀRIES DIRECTES DE LES FAMÍLIES</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">TRANSFERÈNCIES CORRENTS PRIVADES DE LES FAMÍLIES</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">PRESTACIONS SOCIALS</p> <p style="text-align: center;">=</p> <p style="text-align: center;">INGRESSOS FAMILIARS BRUTS</p> <p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: center;">COTITZACIONS SOCIALS</p> <p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: center;">IMPOSTOS DIRECTES SOBRE LES FAMÍLIES (Impost sobre la renda, patrimoni, ...)</p> <p style="text-align: center;">=</p> <p style="text-align: center;">RENDA FAMILIAR BRUTA DISPONIBLE</p>
---

² Aquests principis tècnics van ser exposats i proposats pel professor Guillem López Casanovas el juliol de 2004 en la seva intervenció en el curs d'estiu "El futur de l'economia catalana en un marc global" dirigit per Elisenda Paluzie i Joan Tugores en el marc dels "Juliols" de la Universitat de Barcelona.

³ Alcaide, J.; Alcaide, P. i Alcaide, P. (2004): *Balance económico regional (autonomías y provincias. Años 1995 a 2003*. FUNCAS, Madrid.

Les estimacions d'aquestes diferències permeten aproximar els saldos fiscals per a totes les CCAA pel període 1995-2003. D'altra banda, tot i disposar de les dades de l'INE corresponents a la renda i al PIB de les CCAA (*Contabilidad Regional de España*), s'ha emprat majoritàriament la informació d'aquestes variables proporcionades per Alcaide *et al.* (2004) amb la finalitat d'homogeneïtzar al màxim les fonts estadístiques⁴. A continuació es presenta de manera resumida els conceptes emprats per Alcaide *et al.* (2004) per a l'elaboració de les balances fiscals de les CCAA⁵:

- Ingressos públics (ingressos de tot tipus consolidats de les Administracions Públiques)
- Impostos directes pagats per les famílies
- Cotitzacions socials
- Rendes públiques diverses (inclou impostos directes de les empreses)
- Impostos indirectes i transferències netes percebudes

- Despesa pública corrent
- Prestacions socials
- Consum públic en espècie
- Consum de les Administracions Públiques
- Despeses financeres i altres transferències

! Estalvi de les Administracions Públiques (diferència entre els ingressos públics i la despesa pública corrent)

- Renda disponible de les Administracions Públiques (són els ingressos públics totals, deduïdes les prestacions socials i les despeses financeres i altres transferències)

- Despesa pública de capital (inclou la inversió pública en capital fixe i existències i les inversions netes de capital)

• CAPACITAT O NECESSITAT DE FINANÇAMENT / BALANCES FISCALS

A partir de l'aproximació esmentada, en el quadre 1 es mostren les comunitats autònomes espanyoles ordenades en funció de la necessitat (-) o capacitat de finançament (+) del sector públic en el conjunt del període 1995-2003. Les

⁴ En tot cas, cal tenir en compte que les fonts d'informació emprades per Alcaide *et al.* (2004) per obtenir les seves estimacions de renda i PIB procedeixen de la *Contabilidad Nacional de España* i de la *Contabilidad Regional de España* elaborades per l'INE.

comunitats que han rebut un flux fiscal més elevat han estat Andalusia (76.340,4 milions d'euros), Castella i Lleó (36.543,0), Canàries (29.664,9), Galícia (28.036,8) i Castella-La Manxa (19.044,9). En el costat oposat, únicament cinc comunitats han finançat en el conjunt del període, amb les seves aportacions excedentàries a les arques de l'Estat, la solidaritat del sistema autonòmic espanyol: Madrid⁶ (67.997,3 milions d'euros), Catalunya (61.633,6), Balears⁷ (19.702,8), la Comunitat Valenciana (1.952,0) i el País Basc (492,3).

Quadre 1. Capacitat (+) / necessitat (-) de finançament de les CCAA. 1995-2003

	Total (milions euros)	Mitjana anual per habitant (euros)	Mitjana anual en % del PIB
1 Andalusia	-76.340,4	-1.153	-10,1%
2 Castella i Lleó	-36.543,0	-1.630	-11,0%
3 Canàries	-29.664,9	-1.909	-12,8%
4 Galícia	-28.036,8	-1.138	-8,9%
5 Castella-La Manxa	-19.044,9	-1.211	-9,3%
6 Astúries	-17.817,1	-1.832	-14,3%
7 Extremadura	-16.634,9	-1.725	-16,0%
8 Múrcia	-7.703,7	-735	-5,8%
9 Cantàbria	-4.110,6	-854	-6,0%
10 Ceuta	-3.489,0	-5.274	-39,3%
11 Melilla	-3.358,4	-5.831	-40,1%
12 Aragó	-2.880,1	-266	-1,6%
13 Navarra	-1.723,3	-351	-1,8%
14 Rioja	-792,9	-325	-1,8%
15 País Basc	492,3	26	0,1%
16 C. Valenciana	1.952,0	52	0,3%
17 Balears	19.702,8	2.588	13,0%
18 Catalunya	61.633,6	1.078	5,8%
19 Madrid	67.997,3	1.431	7,2%
Espanya	-96.362,0	----	----

Font: Funcas (2004), taules 1, 108, 153, 156, 159, 162, 165, 168, 171, 174 i 177

Nota: En els quadres A1, A2 i A3 de l'apèndix es presenta aquesta mateixa informació per a cada un dels anys del període 1995-2003

⁵ Veure Alcaide *et al.* (2004), pàg. 6.

⁶ En el cas de Madrid no es pot oblidar que una gran part de la despesa pública no territorialitzable de l'Estat repartida proporcionalment entre les diferents comunitats autònomes s'executa en aquesta comunitat.

⁷ Probablement una part considerable de l'elevat dèficit fiscal de Balears s'explica pel fet que aquesta comunitat té una recaptació d'impostos indirectes (especialment IVA), per la gran aflluència de turistes, molt superior a la que s'esperaria del nivell de renda dels seus habitants. En canvi, aquest fet no es produeix a Canàries, ja que gaudeix d'un règim especial pel que fa referència a l'IVA.

En la segona columna es mostra la capacitat o necessitat de finançament per habitant, expressada com la mitjana anual del període 1995-2003, de cada CCAA⁸. En aquest període un habitant de Canàries ha rebut cada any de mitjana 1.909 euros de la resta de l'Estat, d'Astúries (1.832), d'Extremadura (1.725), de Castella i Lleó (1.630) i de Castella-La Manxa (1.211). En canvi, un ciutadà de les Illes Balears ha aportat anualment 2.588 euros, un de Madrid 1.431 euros, un català 1.078 euros, un valencià 52 euros i un basc 26 euros.

En la darrera columna d'aquest quadre s'indica el percentatge del PIB (mitjana anual) que representa el saldo fiscal de cada CCAA. El saldo fiscal favorable ha representat anualment un 16,0% del PIB d'Extremadura, un 14,3% a Astúries, un 12,8% a Canàries, un 11,0% a Castella i Lleó i un 10,1% a Andalusia. En canvi, en cadascun d'aquests anys Balears ha aportat un 13,0% del seu PIB a la resta de l'Estat, Madrid un 7,2%, Catalunya un 5,8%, la Comunitat Valenciana un 0,3% i el País Basc un 0,1%.

En el quadre 2, també per al període 1995-2003, es mostren les rendes primàries, la renda familiar disponible i la diferència entre aquestes dues variables⁹. Quan s'analitza la relació existent entre la capacitat o necessitat de finançament recollida en el quadre 1 i la diferència entre renda primària i renda familiar disponible s'obté un coeficient de correlació igual a $-0,81$ ¹⁰. És a dir, les comunitats amb més capacitat de finançament (saldo fiscal negatiu) són les que tenen una diferència negativa més elevada entre renda primària i renda familiar disponible. Quan es calcula el coeficient de correlació per rangs d'Spearman entre aquestes dues variables s'obté un valor de $-0,76$, fet que confirma l'elevada relació negativa entre aquestes variables. Aquests resultats indiquen que, efectivament, els saldos fiscals es poden considerar una

---

⁸ En els comentaris d'aquest quadre i dels següents no es fa referència a les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla, atès que la seva peculiar situació podria distorsionar l'anàlisi efectuada.

⁹ A l'estudiar els diferents principis proposats s'analitzen amb detall les diferències entre renda primària i renda disponible de les CCAA.

¹⁰ El coeficient de correlació de Pearson entre dues variables oscil·la entre -1 i 1 . Valors propers a 0 assenyalen que no hi ha relació entre les variables, mentre que coeficients propers a -1 o 1 indiquen una elevada relació (ja sigui inversa o directa). En el treball també s'utilitzarà en diferents ocasions l'anomenat coeficient de correlació per rangs d'Spearman, que té la mateixa interpretació que el coeficient de correlació de Pearson, però enlloc de calcular-se amb els valors numèrics de les dues variables considerades, s'obté a partir dels rangs de les dues variables (ordenades de major a menor).

aproximació a la diferència entre les rendes primàries i la renda familiar disponible de les CCAA.

Quadre 2. Renda primària i renda familiar disponible. 1995-2003
(milions d'euros)

	Renda primària (RP)	Renda familiar disponible (RFD)	RFD - RP	% RFD / RP
1 Andalusia	556.808	554.780	-2.027,7	99,7%
2 Aragó	142.249	134.612	-7.637,4	94,6%
3 Astúries	90.188	92.852	2.664,5	103,0%
4 Balears	102.496	91.362	-11.134,7	89,3%
5 Canàries	156.330	157.837	1.506,6	101,0%
6 Cantàbria	51.412	50.033	-1.378,8	97,3%
7 Castella-La Manxa	154.289	153.474	-814,6	99,5%
8 Castella i Lleó	252.009	252.079	69,7	100,0%
9 Catalunya	771.505	716.038	-55.467,9	92,8%
10 C. Valenciana	419.685	399.829	-19.856,1	95,4%
11 Extremadura	76.945	78.039	1.093,9	101,4%
12 Galícia	236.046	236.600	553,8	100,2%
13 Madrid	692.109	613.003	-79.106,6	88,6%
14 Múrcia	94.448	92.361	-2.086,5	97,8%
15 Navarra	64.869	62.560	-2.309,4	96,4%
16 País Basc	251.398	238.714	-12.684,5	95,0%
17 Rioja	31.759	30.882	-876,7	97,3%
18 Ceuta	6.433	6.738	304,9	104,8%
19 Melilla	6.249	6.443	193,8	103,3%
Espanya	4.157.227	3.968.234	-188.993,7	95,5%

Font: FUNCAS (2004), taules 91 i 98

En el quadre A4 de l'apèndix es mostra la diferència entre renda primària i renda familiar disponible per a cada un dels anys del període 1995-2003

Val a dir que les xifres presentades en el quadre 1 referides als saldos fiscals tenen el problema que en el conjunt del període 1995-2003 hi ha una diferència entre despeses i ingressos a les CCAA de 96.362,0 milions d'euros, atès que, com es pot observar en el quadre A1 de l'apèndix, en tots els anys, excepte el 2003, s'ha produït un dèficit pressupostari a l'Estat espanyol. En el quadre 3 es presenta la mateixa informació del quadre 1 però suposant una situació d'equilibri pressupostari. Això provoca que el dèficit fiscal de les CCAA augmenti, mentre que les que tenen un saldo fiscal favorable aquest es vegi reduït (en el cas d'Aragó la situació inicial de superàvit fiscal s'ha transformat en dèficit fiscal). El saldo fiscal de cada CCAA s'ha ajustat a una situació d'equilibri pressupostari tenint en compte el reequilibri per la banda de

l'augment d'ingressos d'acord amb el pes del PIB de cada CA en el conjunt de l'Estat.

Quadre 3. Capacitat (+) / necessitat (-) de finançament de les CCAA ajustat a una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB. 1995-2003

	Total (milions euros)	Mitjana anual per habitant (euros)	Mitjana anual en % del PIB
1 Andalusia	-63.598,0	-961	-8,4%
2 Castella i Lleó	-30.750,8	-1.372	-9,2%
3 Canàries	-25.746,7	-1.656	-11,1%
4 Galícia	-22.713,2	-922	-7,2%
5 Astúries	-15.643,4	-1.608	-12,5%
6 Castella-La Manxa	-15.563,3	-990	-7,6%
7 Extremadura	-14.875,1	-1.543	-14,3%
8 Múrcia	-5.498,1	-525	-4,1%
9 Ceuta	-3.343,2	-5.053	-37,7%
10 Melilla	-3.222,1	-5.594	-38,5%
11 Cantàbria	-2.948,7	-613	-4,3%
12 Navarra	-120,6	-25	-0,1%
13 Rioja	-48,0	-20	-0,1%
14 Aragó	236,2	22	0,1%
15 País Basc	6.302,7	333	1,8%
16 C. Valenciana	11.773,7	314	2,0%
17 Balears	22.212,2	2.918	14,7%
18 Catalunya	79.716,6	1.395	7,5%
19 Madrid	83.829,8	1.764	8,9%
Espanya	0,0	----	----

Font: Elaboració pròpia i FUNCAS (2004), taules 1, 108, 153, 156, 159, 162, 165, 168, 171, 174 i 177

Nota: En els quadres A5, A6 i A7 de l'apèndix es presenta aquesta mateixa informació per a cada un dels anys del període 1995-2003

Com a resultat, per exemple, en el cas de Catalunya el dèficit fiscal en el conjunt del període en una situació d'equilibri pressupostari, ajustada en funció del pes del PIB de cada comunitat autònoma en el conjunt de l'Estat, hauria estat de 79.716,6 milions d'euros, quan l'observat ha estat de 61.633,6 euros (per al conjunt dels anys 1995-2003). El dèficit fiscal per habitant anual mig augmentaria de 1.078 a 1.395 euros, mentre que el dèficit fiscal en percentatge del PIB augmentaria des del 5,8% al 7,5%. En el quadre 4 es mostra el dèficit fiscal de Catalunya amb la resta de l'Estat per a cadascun dels anys del període 1995-2003 (en els quadres A1, A2 i A3 de l'apèndix es mostra, com ja s'ha esmentat, aquesta mateixa informació per a totes les CCAA).

Quadre 4. Dèficit fiscal de Catalunya

	Total (milions euros)	Mitjana anual per habitant (euros)	Mitjana anual en % del PIB
1995	521,9	85	0,6%
1996	1.818,2	296	1,9%
1997	4.141,1	670	4,1%
1998	4.751,2	765	4,4%
1999	7.726,2	1.226	6,6%
2000	8.142,9	1.280	6,4%
2001	9.812,0	1.525	7,3%
2002	10.516,2	1.592	7,3%
2003	14.203,9	2.090	9,4%
TOTAL	61.633,6	1.078 (*)	5,8% (*)

Font: Quadres A1, A2 i A3 de l'apèndix

(*) Mitjana anual

En el quadre 5 es presenta només per Catalunya aquest dèficit ajustat a una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB (en els quadres A5, A6 i A7 de l'apèndix es mostra aquesta mateixa informació per a totes les CCAA). En el quadre 4 es posa de manifest que el dèficit fiscal de Catalunya per a l'any 2003 va representar el 9,4% del PIB català i una aportació per habitant a la resta de l'Estat de 2.090 euros. Quan es considera una situació d'equilibri pressupostari ajustat pel pes del PIB de cada CCAA en el conjunt de l'Estat, en el quadre 5 es pot observar com el dèficit fiscal de Catalunya ha oscil·lat, expressat en percentatge del PIB, entre el 6,5% de l'any 1996 i el 9,1% de l'any 2003.

Quadre 5. Dèficit fiscal de Catalunya ajustat a una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB

	Total (milions euros)	Mitjana anual per habitant (euros)	Mitjana anual en % del PIB
1995	5.978,8	977	6,8%
1996	6.137,0	999	6,5%
1997	7.065,3	1.143	7,0%
1998	7.758,2	1.248	7,2%
1999	8.977,7	1.425	7,7%
2000	9.171,9	1.442	7,2%
2001	10.286,6	1.599	7,6%
2002	10.599,0	1.605	7,4%
2003	13.742,1	2.022	9,1%
TOTAL	79.716,6	1.395 (*)	7,5% (*)

Font: Quadres A5, A6 i A7 de l'apèndix

(*) Mitjana anual

En resum, doncs, ja sigui per la via dels càlculs derivats de les estimacions efectuades per FUNCAS o per la via més indirecta basada en emprar la diferència entre renda primària i renda disponible, però sense necessitat d'exercicis d'imputació sovint molt controvertits, les dades anteriors mostren la importància i l'abast dels fluxos entre CCAA. D'aquests fluxos se'n coneix més la seva quantia que els principis sobre els que es fonamenten i l'efectivitat que generen en el benestar col·lectiu. I per aquests motius es fa indispensable reprendre una discussió sobre els principis que fonamenten la redistribució entre CCAA per aconseguir la cohesió social.

2. FONAMENTACIÓ DELS PRINCIPIS DE LA REDISTRIBUCIÓ TERRITORIAL DES DE LA TEORIA DE LA HISENDA PÚBLICA¹¹

Quatre són els criteris potencialment generadors dels fluxes fiscals (i, per tant, de la redistribució territorial) entre comunitats autònomes: el basat en aportacions contributives segons recaptació (normalment més que proporcional a la renda), el que es fonamenta en una transferència segons renda (proporcional), el que estableix un criteri d'aportació capitativa (postulant drets d'accés universal) i el relatiu a paràmetres de cost efectiu dels serveis (segons els drets reconeguts d'accés als serveis públics). La falta de transparència en els criteris anteriors (absència d'un acord explícit per a la suficiència financera i la solidaritat entre contribucions i els drets meritats en els territoris que integren l'Estat) ha possibilitat que interessos polítics concrets facin seu el discurs de la desigualtat i la solidaritat per portar la descentralització fiscal espanyola a una situació extrema: la de l'elevat dèficit fiscal permanent que suporten CCAA com Catalunya i el manteniment de les "peculiaritats" del concert basc i el conveni navarrès. És temps doncs de recordar que tota redistribució que pugui ser financiable té límits. Una redistribució excessiva afecta el desenvolupament econòmic global, deteriora l'esforç per treballar, incentiva l'evasió i acaba minant els propis mecanismes de la solidaritat. Una redistribució mal feta genera moltes pèrdues associades al moviment de recursos d'unes mans a unes altres, i desincentiva que s'assumeixin determinades responsabilitats individuals i col·lectives.

En aquest sentit, De la Fuente i Vives (2003)¹² assenyalen que a Espanya la distribució regional de la despesa territorialitzable per càpita és molt desigual. Indiquen també que les diferències observades no provenen (excepte en una petita mesura) d'un esforç de solidaritat dirigit a corregir diferencials de renda, atès que el sistema redistributiu espanyol acaba tractant de manera molt

---

¹¹ Una revisió de la literatura al voltant d'aquests principis es pot trobar a:

- López Casasnovas, G. (2004): El déficit fiscal de una comunidad autónoma con la Administración Central. ¿De qué estamos hablando?. *Papeles de Economía Española*, 99, 182-197.

¹² De la Fuente, A. i Vives, X. (dir.) (2003): *Políticas públicas y equilibrio territorial en el Estado autonómico*. Fundación BBVA i Institut d'Estudis Autonòmics, Madrid.

diferent a regions amb una renda per càpita similar¹³. També posen de manifest que existeix un element excessiu d'arbitrarietat en el repartiment de la despesa per part de l'Estat, fet que aconsellaria una reforma profunda del sistema de finançament territorial¹⁴.

Sobre l'actuació pública en el terreny de la correcció de la desigualtat se'n pot parlar molt. Els filòsofs morals defineixen, per exemple, el seu espai o contingut: igualar el gaudi de béns primaris o bàsics, la possessió de recursos, la llibertat "real" que la igualtat proporciona, etc. En canvi, alguns analistes la jutgen en funció de la seva dimensió més rellevant: igualtat de drets, d'oportunitats, de recursos, d'ingressos, de capacitats reals d'elecció, etc.

A la vista que els processos de generació de riquesa i els de distribució (com s'assigna aquesta) estan fortament lligats, alguns autors àdhuc accepten que en benefici de tots es reconegui més poder a qui més facultats especials posseeixi; altres, no: la major capacitat d'uns no els ha d'atorgar cap privilegi. Això vol dir que, a la realitat, l'anomenada discriminació positiva o la salvaguarda de quotes han de constituir mesures prevalents.

Des del punt de vista més pràctic, existeixen punts de vista sobre la redistribució que posen molt èmfasi en el desviament de rendes productives que la corrupció i el favoritisme en els processos de redistribució pública coactius comporten: amb la transferència de recursos pot acabar resultant més cara la "salsa" (la maquinària redistributiva) que el "peix" (els assoliments). Així mateix, es discuteix el tipus d'instrument: quina és la correcció que, mitjançant els impostos i transferències, ha d'efectuar l'actuació pública respecte a la distribució inicial de la renda? Els qui basen la intervenció en aquest extrem, miren la distribució de la renda per càpita en dos moments diferents: abans i després d'impostos i subvencions. D'acord en com variïn els resultats es valora l'èxit redistributiu de les polítiques efectuades.

En totes aquestes anàlisis es poden dir sempre veritats a mitges. Per exemple, mirar la reducció de la desigualtat en percentatge no té en compte el nivell

---

¹³ *Op. Cit.*, pàg. 79.

¹⁴ *Op. Cit.*, pàg. 83.

absolut de partida. A Espanya el percentatge de reducció de la desigualtat entre la renda “ex ante” i “ex post” és més alt que als EEUU, però la renda per càpita mitjana a la que aquest percentatge es refereix és molt inferior. En alguns estudis ser igual de pobres pot resultar equivalent a ser igual de rics: en ambdós casos no hi ha desigualtat, però és que en un dels casos hi ha misèria: tots som iguals, però igual de pobres.

També resulta controvertit políticament postular que la millora en el benestar de la gent més pobre hagi de provenir exclusivament de la redistribució que faci l'Estat: esperar el subsidi permetrà viure, probablement malviure, però no generar els incentius adequats a espabilar-se per un mateix, i si això és així, aquest serà el pitjor resultat: sempre es malviurà. També es pot discutir l'estratègia de les mesures a seguir (“ensenyar a pescar versus repartir peixos”), i per alguns, també, els mitjans: l'important no és que el gat sigui blanc o negre, sino que caci ratolins.

De manera més acurada caldria fer més precisions. Alguns parlen de redistribuir tot i considerant la desigualtat en renda; mentre que altres parlen de desigualtat en riquesa (patrimoni). A més, respecte de la riquesa física i dels actius financers, cal considerar si valorem o no la que s'expressa en drets encara no meritats: les pensions per als treballadors a punt de jubilar-se, l'accés a determinades prestacions en espècie (vivenda, medicaments gratuïts, lloc de treball per tota la vida, etc.) i, per suposat, si considerem el capital humà (salut, educació i habilitats). Finalment, alguns jutgen que l'important és la desigualtat del que percebran les persones al llarg de tota la seva vida, i no en un moment determinat del temps, fet que depèn de la mobilitat social. A un país es neix pobre i s'acaba morint pobre, i a d'altres ser pobre és una situació conjuntural del moment en que s'estudia o es comença a treballar.

Respecte dels tractaments que es deriven d'un determinat criteri d'equitat o d'un altre trobarem de nou diferents postures:

- 1- Hi ha qui pensa que quan algú obté de l'Estat més d'allò pel que ha contribuït (els impostos pagats) assoleix ja una redistribució

satisfactòria. Per aquests, fins i tot quelcom per sota de la transferència capítativa seria ja satisfactori i compliria aquest criteri.

- 2- Altres pensen que la redistribució implica, com a mínim, unes prestacions capítatives per la banda dels beneficis (iguals per a tots) i progressivitat fiscal en el finançament d'aquestes càrregues.
- 3- Potser el criteri és exigir redistribució mitjançant una proporció inversa a la riquesa, atorgant més a qui menys té. Per aconseguir això, la capítació ja no seria suficient.
- 4- Tal vegada, el criteri no sigui el de la proporcionalitat, sinó el de la proporcionalitat creixent: com més lluny s'està de la mitjana, major és la proporció de prestacions redistributives meritades.
- 5- Fins i tot potser el referent no ha de ser la mitjana, sinó un estàndard de necessitats que pot estar per sobre de la mitjana per als qui menys tenen.
- 6- Finalment, com estem disposats a jutjar el que s'acaba transferint: en termes absoluts o proporcionals? Amb altres paraules, què ha de créixer, la quantia o la proporció d'allò rebut per jutjar com positiva una determinada redistribució?

Es difícil trobar un acord unànimе en relació a aquest aspecte. És possible, a més, que aquest acord no existeixi ni tan sols d'una manera general, sinó que depengui del tipus de servei: a la sanitat, l'estat de salut inicial potser ha de comptar; a les pensions, taxes internes de rendiment de les contribucions inferiors per als rics que per als pobres serien suficients; la capítació en educació, independentment dels impostos pagats per cadascú, podria ser satisfactòria, etc.

Convé també considerar que no totes les desigualtats són igualment esmenables: més encara, n'hi ha que són acceptables, pel fet o bé que són inevitables (l'herència genètica o la major esperança de vida de les dones com a exemples), o àdhuc desitjables: l'eliminació de la desigualtat pot arribar a generar pitjors resultats en termes de desigualtat (dels qui pitjor estan) que la

situació que s'intenta corregir. A més, de les desigualtats inacceptables (aquelles que suposen una pauta sistemàtica d'arbitrarietat o discriminació que es valora com a injustícia social), pot ser que n'hi hagin que es vulgui, però no es puguin corregir.

Respecte de les desigualtats intolerables sobre les que es vol i es pot actuar s'haurien de poder establir límits: per exemple, l'actuació compensatòria en educació en quins conceptes i fins a quin punt. En definitiva, quins són els costos d'oportunitat que s'està disposat a assumir a la vista que els recursos són limitats?

Les reflexions anteriors mostren que en matèria redistributiva no poden existir fonamentalismes. Si la desigualtat personal té múltiples aspectes, més en té la desigualtat territorial. Els territoris són el que són les persones que els integren. Utilitzar els valors mitjans dels territoris, com si fossin persones, pot portar a cometre errors greus. Per exemple, pot donar-se el cas que a major riquesa, major desigualtat. Això és cert per a les comparacions internacionals i per alguna comunitat espanyola com Madrid.

En definitiva, la dispersió en renda i no els valors geogràfics mitjans és el realment rellevant, en particular quan la cohesió social té més a veure amb la polarització (la densitat de població en els extrems) que amb els nivells. Així, sabem al respecte que el component territorial ha perdut pes sobre la desigualtat total, és a dir, que el nivell de desigualtat interterritorial s'ha reduït ja des dels vuitanta, més que no ho ha fet la desigualtat total (un 37%), i que les transferències personals i els impostos són els factors explicatius més importants de la reducció de la desigualtat territorial (un 25%). Les desigualtats personals internes a les CCAA apareixen, per tant, com a decisives per a l'anàlisi de l'evolució de la desigualtat futura: no sempre són les CCAA de renda inferior les que més aporten (a la vista de les seves diferències personals internes) a la desigualtat global. De fet, si totes les CCAA assolissin per la via dels fluxos territorials d'ingressos la mateixa renda mitjana (és a dir, s'eliminassin els desequilibris de renda entre CCAA), però mantenint inalterada la disparitat de renda en l'interior de cada comunitat autònoma, la desigualtat

de rendes es reduiria molt poc (un 11%). D'aquí la importància de la desigualtat intrarregional per sobre de la interregional.

En resum, avui sabem que a) la reducció de disparitats regionals ha anat acompanyada d'una lleugera reducció de la desigualtat en la distribució personal de la renda; b) la contribució dels equilibris territorials sobre la desigualtat personal és petita (entorn a l'11%), i s'ha tendit a reduir; i c) la redistribució personal mitjançant els impostos, cotitzacions i transferències redueix de manera molt notable les disparitats regionals.

3. ELS TRACTAMENTS REDISTRIBUTIUS DES DEL FINANÇAMENT TERRITORIAL DE LES INSTITUCIONS D'AUTOGOVERN

L'argumentació anterior ha de trobar una referència explícita en l'encaix de les diferents regions en un Estat democràtic, atès que la seva integració tendeix a acabar sent el resultat de la conveniència mútua. El grau de redistribució finalment acceptat és, en certa manera, el preu que les comunitats autònomes riques suporten per mantenir els mercats oberts. L'argument també té validesa en l'àmbit supraestatal de la Unió Europea.

Aquest equilibri, com no podia ser d'una altra manera, és el resultat d'una negociació que es recolza en la flexibilitat que permet el text constitucional. Tensar la corda de la negociació, en el dia a dia, pot generar angoixa entre les parts, que accepten que el que ha de prevaler, en darrer terme, és la convivència. Però és normal en qualsevol procés de determinació dels continguts fiscals d'un Estat descentralitzat que aquests continguts es mantinguin oberts.

Racionalitzar des de l'Estat el procés de descentralització administrativa, en el sentit de simplificar (que és el que es sol entendre des de l'Administració Central com a "ordenar") és totalment quimèric, i va en contra, a més, del reconeixement de la realitat de la diversitat d'un Estat que es reconeix plural. Menús fiscals diferents, davant de preferències territorials diverses, són la raó, en darrer terme, del teorema de la descentralització fiscal que està en la base del procés de construcció autonòmica.

No val, en conseqüència, pensar la territorialització de l'Estat espanyol com a quelcom simètric o anònim, com si fos una creació "ex novo": ni per les raons històriques inicials o de sostre competencial (arts. 143 i 151 de la Constitució), ni per àmbit geogràfic (uniprovincials), ni, per suposat, pel que fa al seu règim de finançament (n'hi ha prou amb recordar la diversitat que existeix entre el concert econòmic i el règim de finançament ordinari de les comunitats autònomes).

En aquest context, la tensió institucional que el debat autonòmic crea, el que hauria de generar és, simplement, elements de reflexió sobre els arguments, de

manera que les urnes atorguessin els recolzaments democràtics respectius. La falta de transparència és un dels pitjors enemics de la democràcia. En el sistema actual no resulta possible conèixer de manera rutinària els residus fiscals (entre el que es contribueix i el que s'obté a canvi) de pràcticament cap dels ens públics; ni per suposat, identificar mitjans i objectius dels fluxos de la solidaritat fiscal: quina quantia, en raó de quin criteri i amb quin resultat. En qualsevol cas, cal recordar que la desigualtat rellevant continua sent la personal. Reconèixer això obliga, per una banda, a no descentralitzar les polítiques estatals que es considerin bàsiques per combatre les fonts de la desigualtat, és a dir, el destí d'aquests recursos no hauria de poder consistir en despesa de transferència global, sinó més aviat condicionada, amb gestió intervinguda per assegurar que es corregeixen els elements que provoquen la desigualtat i no es perpetuïn certes pautes de finançament.

Per altra banda, amb la redistribució horitzontal s'ha de tenir molta cura. Existeix evidència nacional i internacional en contra de determinats "excessos" redistributius: per exemple, fent que el finançament de la inversió depengui de criteris suposadament molt redistributius en el curt termini (però que empitjoren el benestar conjunt en el llarg termini) o fixant objectius de capacitat financera homogenis per al conjunt dels territoris, sempre que la diversitat del punt de partida en renda sigui molt elevada. Els èxits a curt termini poden tenir, doncs, efectes negatius a llarg termini en termes de pèrdua conjunta de benestar social.

En definitiva, l'estructura autonòmica de l'Estat és, i ha de ser, un procés obert. Els desenvolupaments de com s'entenen els principis de la solidaritat i la cohesió social, que en el seu marc es generen, són polítics i, per tant, conjunturals. La seva valoració canvia en el temps a la vista, per exemple, dels propis processos d'integració supraregional o europeus. Imposar la simetria, quan la realitat no és simètrica, afavoreix la reivindicació indiscriminada i la irresponsabilitat en la utilització dels recursos públics.

Són diverses les alternatives possibles per determinar els referents de la lògica redistributiva territorial. Una possibilitat consisteix en intentar resoldre aquests

referents sobre la base de les comparacions empíriques. Es tractaria d'identificar situacions similars a la de l'Estat espanyol pel que fa al seu nivell de renda mitjana i en les diferències intercomunitàries, i sobre aquesta base comparar els fluxos de redistribució a mostres de països que mostrin circumstàncies similars.

Una segona alternativa, diferent a l'anterior, es basa en fonamentar la justificació dels fluxos sobre la base de principis, fonamentables sota una doble vessant. La primera es remetria a una concepció sobiranista del finançament autonòmic, per la qual els impostos pagats en un determinat territori es queden a les Administracions Públiques del propi territori. En conseqüència, els saldos fiscals han d'incorporar, per una banda la contribució als serveis comuns que l'Administració Central continua ofertant sobre el territori d'aquesta comunitat, ja sigui per criteris poblacionals (criteri de béns públics purs) o de renda (participació en el desenvolupament col·lectiu); i per l'altra en polítiques redistributives d'abast personal.

Noti's que des d'aquesta òptica (i) el fons de finançament de serveis comuns estaria condicionat al manteniment sobre bases sinalagmàtiques d'aquests serveis centrals (es reduirien en la mateixa proporció amb la que es financen quan es prengué la decisió d'assumpció pròpia per part de la comunitat d'aquests serveis); i (ii) dins el concepte de solidaritat i redistribució territorial podria identificar-se un fons de cooperació al desenvolupament regional amb caràcter limitat en el seu abast (tipus de despesa i destí) i en el temps, sent avaluat en funció dels seus resultats. A més, les aportacions derivades de la solidaritat personal haurien de ser lliures, marcades per l'evolució respectiva dels diferencials de renda relativa (i per tant, ni estructurals ni discrecionals, sinó automàtiques, com un estabilitzador més dintre dels programes de despesa).

Una segona vessant s'inscriuria en el manteniment de l'actual enfocament del finançament autonòmic, amb unes hisendes bàsicament fonamentades en les transferències, sobre la base dels ingressos recaptats per l'Estat i transferits cap a les CCAA sota la forma de participació en recaptacions o en

transferències globals de garantia de suficiència financera de despesa. En aquest cas, però, l'Estat accepta posar un límit a la seva discrecionalitat (entre els ingressos que recapta en un territori i el que retorna en termes de despesa i serveis finançats), per tal que els fluxos fiscals territorials no superin uns límits predeterminats (els nostres principis aquí de referència), dintre del gran pacte estatal i conjunt del que ha de ser l'actuació territorial redistribuïdora de l'Administració Central. Aquest escenari menys sobiranista, més continuïsta, hauria però d'acceptar sense recances, com a garantia del seu manteniment en el futur, els principis que a continuació s'elaboren i que des de la posició normativa de la teoria i del sentit comú considerem que no estan afectats per prejudicis ideològics, per l'arbitrisme polític o per la ineficiència econòmica.

4. ELS PRINCIPIS: CONCRECIÓ I QUANTIFICACIÓ

PRINCIPI 1

En coherència amb l'objectiu dels fons de redistribució sembla lògica una delimitació d'aquests fons a àmbits de despesa concrets, atenent als costos d'oportunitat i amb aplicació selectiva (no incorporats al finançament global incondicionat), sent en tot cas objecte d'avaluació i redefinició en el temps

Un aspecte que cal tenir en compte i valorar dels processos redistributius és el dels seus efectes sobre el creixement econòmic. Efectivament, tant en el cas del tractament de la distribució personal com territorial de la renda, els instruments fiscals no són neutrals. Existeixen límits a la redistribució pel fet que de manera unànime (totes les CCAA interessades) es reconeix que quan la redistribució posa en perill el creixement (la possibilitat de tenir quelcom a redistribuir), la solidaritat toca sostre. Alguns autors ja han començat a treballar en la definició d'aquests límits: Sala-i-Martín (1997), Desmet i Ortuño (2001), Le Breton i Weber (2003) i Pons i Tremosa (2004a i 2004b)¹⁵. Aquesta preocupació es produeix en particular quan l'esforç solidari no s'acompanya de processos de convergència tant a nivell de creació de Valor Afegit Brut per habitant, com en termes de renda disponible per habitant, atès que les rendes subvencionades acaben suposant una important distorsió en l'assignació de recursos, sense capacitat d'estimular el desenvolupament del sector privat de la regió que les rep de manera incondicionada.

¹⁵ Aquests treballs es poden consultar a:

- Sala-i-Martín (1997): És bo que el Govern inverteixi sempre a les regions menys desenvolupades? *Nota d'Economia*, 57, 123-149.
- Desmet, K. i Ortuño, I. (2001): *Rational underdevelopment*. Document de Treball, 0114, Servicio de Estudios del Banco de España.
- Le Breton, M. i Webber, S. (2003): The art of making everybody happy: How to prevent a secession. *IMF Staff Papers*, 50, 403-435.
- Pons, J. i Tremosa, R. (2004a): Catalunya en l'horitzó 2010: Efectes macroeconòmics del dèficit fiscal amb l'Estat espanyol. *Revista Econòmica de Catalunya*, 48, 41-51.
- Pons, J. i Tremosa, R. (2004b): *L'espòli fiscal. Una asfíxia premeditada*. Editorial 3i4, València.

A Espanya, l'esforç redistributiu entre CCAA ha estat una constant en les dues darreres dècades. A hores d'ara no existeix encara una avaluació dels èxits i fracassos vinculats a aquest procés redistributiu: quina part es concreta en ajuda al desenvolupament amb infraestructures i quina part suposa finançament de despesa corrent; o quants llocs de treball s'han creat, amb quina estabilitat i quins efectes han tingut sobre la generació de renda o sobre la desigualtat personal interna de la riquesa. En sabem simplement les seves conseqüències generals: les diferències entre la renda generada (primària o de retribució de factors) a les diferents CCAA i la seva renda disponible (al final del procés redistributiu), però no el seu cost en termes de benestar i d'incentius. Sense un coneixement precís dels beneficis, els costos que es poden intuir són enormes.

En canvi, per al cas dels Fons Estructurals i de Cohesió europeus aquesta avaluació sí que s'ha fet. En part, perquè així ho exigeix la pròpia Unió Europea, a diferència del que s'observa a l'Estat espanyol respecte del FCI i altres finançaments redistributius interns, pels quals no sembla que la justificació ni l'avaluació mereixin cap interès. Així, segons les estimacions de Sosvilla i Herce 2004¹⁶ les ajudes comunitàries rebudes en el període 1989-2006 han suposat i suposaran per a l'economia espanyola un creixement anual addicional del PIB del 0,4% i una renda a finals del 2006 superior en 1.027 euros per persona a la renda prevista sense aquests fons europeus, la qual cosa permetrà que el 2006 la renda per habitant espanyola sigui sis punts percentuals superior a la que hauria estat sense les ajudes comunitàries. També estimen que en el període 1989-2006 els fons europeus han permès mantenir a Espanya 300.000 llocs de treball anuals.

Malgrat que els fluxos entre comunitats autònomes són més importants que els fluxos provinents de la Unió Europea, no existeix per a la redistribució territorial espanyola ni una quantificació precisa, ni cap avaluació objectiva externa de resultats, ni tampoc cap estudi conegut dels impactes mitjans i de la seva

---

¹⁶ Sosvilla, S. i Herce, J.A. (2004): *La política europea y la economía española. Evaluación y prospectiva*. Documento de Trabajo 2004-20. FEDEA.

variabilitat entre CCAA, ni cap anàlisi de l'ocupació creada i la seva composició, ni del capital productiu que s'ha lliurat a les CCAA beneficiàries, etc.

Val a dir que aquest no és un argument en contra la redistribució, sinó a favor de la transparència. La distribució de riquesa ha de tenir, sens dubte, unes pautes bàsiques per a una societat cohesionada que pretengui desenvolupar-se. El grau de benestar que aquesta cohesió permet pot ser considerable, atès que s'hi vinculen els valors de la tolerància, la comprensió o la solidaritat humana, que tenen un valor important. De fet, a mesura que la polarització és més baixa i la desigualtat social es redueix, menors són les probabilitats de conflictes socials, i d'aquesta manera més productiva pot ser una economia. Les polítiques redistributives poden actuar també com a mecanisme d'assegurança, atès que poden reduir la dispersió de rendes entre els individus en un moment concret i també al llarg del temps. Aquests dos elements permeten millorar el benestar col·lectiu sempre que els factors que generen la dispersió esmentada siguin exògens o externs als propis individus. La compensació de riscos esdevé factible, i els factors, sobretot el treball, adquireixen un major grau de mobilitat. Però tant la generació com la redistribució de riquesa es sotmeten a processos d'elecció social, que tenen clau política. A aquesta, i no a una suposada decisió tècnica s'ha de referir, en conseqüència, el debat redistributiu, atès que una cosa és el càlcul dels signes dels fluxos fiscals i una altra és el benestar social que s'hi associa, sense que es puguin identificar, en els primers, condicions suficients per al segon. D'aquí la importància de valorar principis i no basar-se en l'empirisme del *quid pro quo*.

No sembla però que, en general, la redistribució territorial observada a l'Estat espanyol hagi respectat aquest principi de transparència, ja que al dia d'avui existeix més informació sobre els costos dels processos que sobre la quantificació i l'avaluació dels seus beneficis potencials.

PRINCIPI 2

Sembla raonable que en el diferencial entre rendes primàries generades per una CA i les rendes disponibles finals, com a aproximació a la contribució general al consum col·lectiu conjunt, totes les CCAA hi han de participar en un saldo mínim per càpita prefixat

Per a la quantificació d'aquest principi, tant clar i raonable com que no hi ha un *free lunch* en l'acció política que ens allunyi de la responsabilitat social en el manteniment d'un estat, es tracta de comparar les rendes primàries directes de les famílies i les seves rendes finals disponibles. En els dos casos s'empraran les dades relativitzades pel nombre d'habitants i expressades en poder de compra, és a dir, la renda per habitant corregida pel nivell de preus de cadascuna de les CCAA.

En el quadre 6 es mostra, en la primera columna, la renda directa primària per habitant mitjana en el període 1995-2003; en la segona columna, la renda familiar disponible per habitant mitjana en aquest període i, per últim, en la tercera columna, el percentatge que representa per a cada comunitat autònoma la renda familiar disponible per habitant en relació a la renda primària per habitant. En els quadres A8, A9 i A10 de l'apèndix es presenta aquesta mateixa informació per a cada un dels anys compresos en el període 1995-2003.

Es posa de manifest que, per al conjunt d'Espanya, la renda familiar disponible per habitant representa el 95,5% de la renda primària per habitant, és a dir, una vegada s'ha produït l'actuació del sector públic la renda disponible per habitant disminueix un 4,5% en relació a la renda primària per habitant. En sis comunitats aquest descens és més pronunciat que la mitjana espanyola: Madrid (11,4%), Balears (10,7%), Catalunya (7,2%), Aragó (5,4%), el País Basc (5,0%) i la Comunitat Valenciana (4,6%). En unes altres sis comunitats també es produeix un descens de la renda disponible, tot i que inferior a la del conjunt de l'Estat: Navarra (3,6%), La Rioja (2,7%), Cantàbria (2,7%), Múrcia (2,2%), Castella-La Manxa (0,5%) i Andalusia (0,3%). En la resta de territoris la renda

familiar per habitant és superior a la renda primària per habitant: Castella i Lleó (0,0%), Galícia (0,2%), Canàries (1,0%), Extremadura (1,4%), Astúries (3,0%), Melilla (3,3%) i Ceuta (4,8%).

Quadre 6. Renda primària i renda familiar disponible per habitant en poder de compra. Mitjana 1995-2003

	Renda primària (euros)	Renda familiar disponible (euros)	% disponible/primària
1 Andalusia	8.529	8.499	99,7%
2 Aragó	13.459	12.737	94,6%
3 Astúries	9.316	9.591	103,0%
4 Balears	12.876	11.503	89,3%
5 Canàries	10.246	10.353	101,0%
6 Cantàbria	10.699	10.413	97,3%
7 Castella-La Manxa	10.633	10.578	99,5%
8 Castella i Lleó	11.706	11.710	100,0%
9 Catalunya	12.997	12.064	92,8%
10 C. Valenciana	11.032	10.519	95,4%
11 Extremadura	8.684	8.807	101,4%
12 Galícia	9.986	10.009	100,2%
13 Madrid	14.072	12.461	88,6%
14 Múrcia	9.101	8.900	97,8%
15 Navarra	12.733	12.281	96,4%
16 País Basc	12.657	12.019	95,0%
17 Rioja	12.594	12.250	97,3%
18 Ceuta	10.228	10.716	104,8%
19 Melilla	11.254	11.620	103,3%
Espanya	11.273	10.762	95,5%

Font: Funcas (2004), taules 1, 91, 104 i 105

Els resultats contemplats en el quadre 6 posen de manifest que en el període 1995-2003 no s'ha complert doncs l'enunciat del principi esmentat, atès que hi ha CCAA que tenen una renda disponible per habitant superior fins i tot a la seva renda primària, mentre que entre les CCAA que tenen una renda disponible per habitant inferior a la renda primària per habitant hi ha diferències molt significatives en la seva contribució al consum col·lectiu conjunt.

En el quadre 7 es mostra quina seria la renda familiar disponible per habitant en poder de compra si totes les CCAA haguessin participat en un mínim prefixat en el consum col·lectiu. En aquest cas, es fa el supòsit que la renda familiar disponible per habitant en poder de compra de totes les CCAA es redueixi com a mínim en un 2% respecte a la seva renda primària per habitant

en poder de compra. Si es fa aquest exercici, s'obté que el sistema de repartiment hauria disposat de 3.958,0 milions d'euros de mitjana en cadascun dels anys del període 1995-2003.

**Quadre 7. Renda familiar disponible per habitant en poder de compra corregida.
Mitjana 1995-2003**

	Renda familiar disponible	Renda familiar disponible corregida	% disponible corregida/primària	Diferència euros per habitant i any
1 Andalusia	8.499	8.358	98,0%	-141
2 Aragó	12.737	12.928	96,1%	191
3 Astúries	9.591	9.130	98,0%	-461
4 Balears	11.503	11.698	90,9%	195
5 Canàries	10.353	10.041	98,0%	-312
6 Cantàbria	10.413	10.485	98,0%	72
7 Castella-La Manxa	10.578	10.421	98,0%	-157
8 Castella i Lleó	11.710	11.472	98,0%	-238
9 Catalunya	12.064	12.261	94,3%	197
10 C. Valenciana	10.519	10.684	96,8%	165
11 Extremadura	8.807	8.511	98,0%	-297
12 Galícia	10.009	9.786	98,0%	-223
13 Madrid	12.461	12.671	90,0%	210
14 Múrcia	8.900	8.919	98,0%	19
15 Navarra	12.281	12.475	98,0%	194
16 País Basc	12.019	12.213	96,5%	193
17 Rioja	12.250	12.343	98,0%	92
18 Ceuta	10.716	10.023	98,0%	-693
19 Melilla	11.620	11.029	98,0%	-592
Espanya	10.762	10.762	95,5%	0

Font: Elaboració pròpia i FUNCAS (2004), taules 1, 91, 104 i 105

Si aquests diners s'imputen proporcionalment, emprant el pes de la renda primària en el conjunt de l'Estat, de manera que cap comunitat tingués un diferencial entre renda primària i disponible per habitant inferior al 2%, es pot observar en la darrera columna del quadre 7 la diferència en euros per persona i any entre la renda familiar disponible per habitant en poder de compra i la que realment van tenir (un signe positiu significa una millora i un signe negatiu un empitjorament).

En el cas de Catalunya l'anterior clàusula hauria suposat que la renda disponible per habitant mitjana del període 1995-2003 fos equivalent al 94,3% de la renda primària per habitant, mentre que realment, com s'ha vist en el

quadre 6, tan sols ha estat del 92,8%. L'aplicació d'aquest supòsit hauria suposat que Catalunya tingués una renda familiar disponible per habitant superior en 197 euros per persona cada any, o el que és el mateix, una mitjana de 1.250,7 milions d'euros addicionals per any.

PRINCIPI 3

Com a resultat del flux d'impostos i subvencions implícits en els saldos fiscals, no es pot generar un canvi en el rang de les rendes per càpita d'una CA que en sigui aportant neta. Una clàusula de salvaguarda hauria d'actuar, en aquest cas, en la correcció de la transferència

Per comprovar el compliment d'aquest principi, prou lògic pel que fa als potencials excessos derivats dels drenatges fiscals implícits i poc transparents, es tracta de comparar el nivell de renda familiar disponible per habitant en poder de compra de les CCAA els anys 1995 i 2003 per tal de constatar si els fluxos fiscals han provocat que les CCAA amb dèficit fiscal hagin perdut posicions en el ranking de renda disponible. També s'efectuarà la comparació entre 1995 i 2003 emprant el PIB per habitant de les CCAA espanyoles.

En el quadre 8 es mostren per als anys 1995 i 2003 les CCAA ordenades de major a menor renda familiar disponible (es considera la mitjana espanyola per a cadascun dels dos anys igual a 100). Catalunya ha passat de ser la quarta comunitat amb major renda per habitant en poder de compra a ser la vuitena. En aquest període de temps Catalunya ha estat superada pel País Basc que ha tingut un dèficit fiscal per habitant molt inferior al de Catalunya, per La Rioja que ha tingut un saldo fiscal fins i tot lleugerament positiu, i per Castella i Lleó i Melilla que han rebut una gran aportació de recursos per habitant procedents de la resta de CCAA. En els quadres A11 i A12 de l'apèndix es presenta, respectivament, el nivell de renda familiar disponible per habitant en poder de compra per a cadascun dels anys del període 1995-2003, i el ranking ocupat per cada CCAA en cadascun dels anys¹⁷.

Més enllà del fet que Catalunya ha perdut quatre llocs en el ranking de renda familiar disponible per habitant en poder de compra, en general, en el conjunt del període 1995-2003 el ranking ocupat per les diferents CCAA no ha variat excessivament, atès que el coeficient de correlació per rangs entre els llocs

---

¹⁷ En el quadre A9 de l'apèndix es pot consultar la renda familiar disponible per habitant en poder de compra de totes les CCAA per a cadascun dels anys del període 1995-2003.

ocupats per les CCAA l'any 1995 i el 2003 és igual a 0,91 (s'obtidria un valor màxim igual a 1 si cap CCAA hagués variat la seva posició en el ranking).

En el quadre 8 també s'observa que en aquests anys el creixement de la renda familiar disponible per habitant en poder de compra a Catalunya ha estat inferior que a la resta d'Espanya, atès que l'any 1995 la renda per habitant de Catalunya se situava un 12,9% per sobre de la mitjana espanyola, mentre que l'any 2003 es posicionava un 10,0% per sobre de la mitjana del conjunt de l'Estat¹⁸.

Quadre 8. Renda familiar disponible per habitant en poder de compra (Espanya=100)

ANY 1995		ANY 2003	
1 Aragó	120,0	1 Aragó	119,0
2 Madrid	119,3	2 Madrid	114,4
3 Navarra	116,9	3 Melilla	114,0
4 Catalunya	112,9	4 País Basc	113,9
5 Melilla	112,6	5 Navarra	112,4
6 Balears	112,5	6 Castella i Lleó	112,2
7 Rioja	112,0	7 Rioja	111,1
8 Castella i Lleó	108,8	8 Catalunya	110,0
9 País Basc	107,1	9 Ceuta	104,3
10 Ceuta	102,9	Espanya	100,0
Espanya	100,0	10 Balears	99,5
11 Canàries	99,5	11 Cantàbria	99,1
12 Castella-La Manxa	99,2	12 Castella-La Manxa	97,7
13 C. Valenciana	97,7	13 C. Valenciana	96,5
14 Cantàbria	96,2	14 Galícia	94,7
15 Galícia	90,0	15 Canàries	94,0
16 Astúries	87,5	16 Astúries	90,7
17 Múrcia	80,0	17 Extremadura	87,7
18 Extremadura	79,1	18 Múrcia	80,7
19 Andalusia	77,6	19 Andalusia	80,2

Font: FUNCAS (2004), taules 1 i 105

Addicionalment, en els quadres A13 i A14 de l'apèndix es presenta la mateixa informació per a la renda primària per habitant en poder de compra.

¹⁸ Com no podia ser d'una altra manera atès que Catalunya té una taxa d'atur inferior en dos punts percentuals a l'espanyola i una taxa d'activitat superior en quatre punts percentuals a la del conjunt de l'Estat. Això implica més ocupats, més renda primària, menys prestacions socials econòmiques en termes relatius i menys oportunitats de renda submergida donada l'estructura productiva de l'economia catalana. Pràcticament tothom treballa. Moltes hores (considerant el desplaçament) i assumint molta despesa necessària per a l'obtenció dels ingressos, fet que provoca un nivell de benestar inferior del que recullen les dades de renda (donada la despesa substitutiva: les factures de final de mes).

Aquest descens de la renda disponible per habitant de Catalunya entre 1995 i 2003 es confirma amb la informació contemplada en el quadre 9, en el que es presenten les CCAA ordenades d'acord amb el creixement que ha experimentat la renda disponible per habitant en el període esmentat. A Catalunya, el creixement de la renda disponible per habitant en poder de compra ha estat del 5,2% anual acumulatiu, per sota del 5,5% del conjunt de l'Estat. Es pot observar, efectivament, que regions amb saldo fiscal positiu com Extremadura, Galícia, Astúries, Andalusia, Castella i Lleó, Cantàbria, Múrcia, Aragó, la Rioja i Castella-La Manxa han experimentat un creixement de la renda disponible per habitant superior que Catalunya.

Quadre 9. Creixement anual acumulatiu de la renda familiar disponible per habitant en poder de compra. 1995-2003

1 Extremadura	6,9%
2 País Basc	6,3%
3 Galícia	6,2%
4 Astúries	6,0%
5 Andalusia	6,0%
6 Castella i Lleó	5,9%
7 Cantàbria	5,9%
8 Ceuta	5,7%
9 Melilla	5,7%
10 Múrcia	5,6%
Espanya	5,5%
11 Aragó	5,4%
12 Rioja	5,4%
13 C. Valenciana	5,4%
14 Castella-La Manxa	5,3%
15 Catalunya	5,2%
16 Navarra	5,0%
17 Madrid	5,0%
18 Canàries	4,8%
19 Balears	3,9%

Font: Elaboració pròpia i FUNCAS (2004), taules 1 i 105

En el quadre 10 es mostra en la primera columna el ranking ocupat per Catalunya pel que fa a la renda disponible per habitant en poder de compra per a cada un dels anys del període 1995-2003. En la segona columna es mostra, en el cas que Catalunya hagi perdut posicions respecte al ranking que ocupava el 1995 (quart lloc) quina CA ocupava aquest lloc, i en la darrera columna la renda total que hauria estat necessària per recuperar el quart lloc amb una renda per habitant igual a la de la CCAA que l'ocupava. Com es pot observar,

els valors obtinguts presenten una gran variabilitat, des dels 87 milions d'euros de l'any 2002 per igualar la renda per habitant de Navarra, als 3.420 milions de l'any 2003 per igualar la renda per habitant del País Basc.

Quadre 10. Renda addicional per no perdre llocs en el ranking de renda familiar per habitant en poder de compra. Catalunya

	Ranking Catalunya	CCAA al 4 ^è en renda per habitant	Renda addicional per igualar 4 ^è lloc (MEUR)
1995	4	----	----
1996	4	----	----
1997	5	La Rioja	2.077
1998	5	Navarra	151
1999	7	Navarra	2.052
2000	5	Navarra	855
2001	5	País Basc	218
2002	5	Navarra	87
2003	8	País Basc	3.420

Font: Elaboració pròpia a partir dels quadres A9 i A12 de l'apèndix

No sembla, doncs, que la redistribució observada hagi respectat el principi aquí esmentat. Cal doncs preguntar-se quant hauria millorat la renda catalana si en el moment de perdre posicions relatives s'hagues reduït la transferència a la resta de l'Estat d'acord amb el principi esmentat (clàusula *d'stop loss*). Els resultats del quadre 10, en definitiva, ens poden ajudar a respondre aquesta qüestió.

Tot i que el principi analitzat fa referència a la renda familiar disponible per habitant, s'ha pensat que seria interessant analitzar també quina ha estat l'evolució del PIB per habitant entre 1995 i 2003. En el quadre 11 es presenta el PIB per càpita en euros corrents de les CCAA aquests dos anys considerant la mitjana espanyola igual a 100.

L'any 1995 Catalunya ocupava el quart lloc en PIB per habitant amb un índex igual a 121,5 quan es considera Espanya igual a 100, mentre que el 2003 ocupava el lloc cinquè amb un índex igual a 118,2¹⁹. En aquest període

¹⁹ En els quadres A15 i A16 de l'apèndix es presenta aquesta mateixa informació per a cadascun dels anys del període 1995-2003.

Catalunya ha estat superada pel País Basc que ha tingut un saldo fiscal per habitant amb l'Estat molt inferior al català. Com en el cas de la renda disponible per habitant, els rankings per al conjunt de CCAA no han variat excessivament entre 1995 i 2003, atès que al calcular el coeficient de correlació per rangs d'Spearman entre els rankings en aquests dos anys s'ha obtingut un valor igual a 0,95, molt proper al valor màxim d'1.

Quadre 11. PIB corrent per habitant (Espanya=100)

ANY 1995		ANY 2003	
1 Balears	134,6	1 Madrid	123,9
2 Madrid	129,5	2 Navarra	122,9
3 Navarra	125,6	3 País Basc	121,8
4 Catalunya	121,5	4 Balears	118,8
5 Rioja	115,0	5 Catalunya	118,2
6 País Basc	113,4	6 Rioja	113,9
7 Aragó	108,8	7 Aragó	108,5
8 C. Valenciana	101,4	Espanya	100,0
Espanya	100,0	8 C. Valenciana	99,4
9 Canàries	99,8	9 Castella i Lleó	98,7
10 Castella i Lleó	95,9	10 Melilla	96,6
11 Melilla	93,8	11 Cantàbria	94,6
12 Cantàbria	90,4	12 Ceuta	92,3
13 Ceuta	85,1	13 Canàries	90,8
14 Castella-La Manxa	84,3	14 Astúries	85,7
15 Astúries	83,8	15 Galícia	85,4
16 Múrcia	82,3	16 Castella-La Manxa	83,7
17 Galícia	79,3	17 Múrcia	79,7
18 Andalusia	72,6	18 Andalusia	75,6
19 Extremadura	67,9	19 Extremadura	73,5

Font: FUNCAS (2004), taules 1 i 108

En el quadre 12 es posa de manifest que el PIB per càpita de Catalunya entre 1995 i 2003 ha crescut un 5,6% anual acumulatiu, per sota del 6,0% del conjunt de l'Estat. Diverses CCAA amb superàvits fiscals han crescut més que Catalunya en aquests anys: Extremadura, Galícia, Cantàbria, Andalusia, Castella i Lleó, Astúries, Aragó, Castella-La Manxa, La Rioja i Navarra.

Quadre 12. Creixement anual acumulatiu del PIB corrent per habitant. 1995-2003

1 Ceuta	7,1%
2 Extremadura	7,1%
3 Galícia	7,0%
4 País Basc	6,9%
5 Cantàbria	6,6%
6 Andalusia	6,5%
7 Melilla	6,4%
8 Castella i Lleó	6,4%
9 Astúries	6,3%
Espanya	6,0%
10 Aragó	6,0%
11 Castella-La Manxa	5,9%
12 Rioja	5,9%
13 C. Valenciana	5,7%
14 Navarra	5,7%
15 Catalunya	5,6%
16 Múrcia	5,6%
17 Madrid	5,4%
18 Canàries	4,7%
19 Balears	4,4%

Font: Elaboració pròpia i FUNCAS (2004), taules 1 i 108

Per últim, en el quadre 13, amb l'objecte de contextualitzar les dades presentades fins el moment, es mostra per als anys 1995 i 2003 el pes de l'economia catalana en el conjunt de l'Estat. En els quadres A17 a A20 de l'apèndix es mostra la mateixa informació per a totes les CCAA per a cada un dels anys del període 1995-2003. Es posa de manifest que Catalunya ha guanyat pes en la distribució de la població de l'Estat, però n'ha perdut, tot i que lleugerament, quan es considera el PIB, la renda primària en poder de compra i la renda familiar disponible en poder de compra. Aquesta pèrdua de pes econòmic de l'economia catalana, lent però continuat, és més preocupant quan es constata que en aquests anys Catalunya ha guanyat més població que el conjunt de l'Estat.

Quadre 13. Pes de Catalunya en el conjunt de l'Estat

	1995	2003
Població	15,5%	15,8%
PIB	18,8%	18,6%
Renda primària pc	17,9%	17,7%
Renda familiar disponible pc	17,4%	17,3%

Font: Veure quadres A17 a A20 de l'apèndix
pc: magnituds expressades en poder de compra

PRINCIPI 4

La redistribució s'ha de centrar en assolir l'aproximació al nivell de despesa capítativa de les diferents CCAA a igual esforç fiscal. Definites els sòls de finançament bàsics generals per a totes les CCAA, s'han de destapar finalment els sostres en supòsits de major esforç fiscal

L'esforç fiscal d'un territori es defineix com la seva recaptació efectiva en relació a la seva capacitat fiscal, entesa aquesta com el seu potencial recaptatori. Una primera aproximació al concepte d'esforç fiscal consisteix en efectuar el quocient entre els ingressos públics en relació al PIB i a la renda familiar bruta disponible en poder de compra del territori.

En el quadre 14 es presenta en la primera columna, per a l'any 2003, el quocient, ordenat de major a menor, entre els ingressos públics i el PIB de les CCAA. En la segona columna es presenta aquesta mateixa informació considerant la mitjana espanyola igual a 100. En aquest quadre, en la darrera columna s'indica també el PIB per habitant de les CCAA l'any 2003 suposant la mitjana espanyola igual a 100.

En primer lloc, les xifres posen de manifest que l'esforç fiscal de les diferents CCAA és força diferent. Les CCAA que efectuen un major esforç fiscal són Balears (41,2%), el País Basc (40,1%) i Catalunya (40,0%). Madrid, Aragó, Astúries i Cantàbria efectuen també una aportació fiscal superior a la mitjana del conjunt de l'Estat (36,3%); mentre que la resta de CCAA realitzen una aportació inferior a la mitjana estatal. Quan es compara l'esforç fiscal efectuat per cada CCAA amb seu nivell de PIB per habitant es posen de manifest alguns trets que cal destacar:

- Les cinc CCAA que efectuen un major esforç fiscal són les que tenen un PIB per habitant superior a la mitjana espanyola com era d'esperar.
- Astúries i Cantàbria, tot i tenir un PIB per habitant inferior a la mitjana de l'Estat, efectuen un esforç fiscal superior a la mitjana.

- Navarra i La Rioja efectuen un esforç fiscal inferior a la mitjana, tot i disposar d'un PIB per càpita superior a la mitjana.
- Castella i Lleó i la Comunitat Valenciana realitzen un esforç menor que la mitjana del conjunt de l'Estat, tot i que el seu PIB per habitant és pràcticament igual a la mitjana espanyola.

Quadre 14. Esforç fiscal: ingressos públics en percentatge del PIB (IP/PIB). Any 2003

	IP/PIB	IP/PIB Espanya=100	PIB per habitant Espanya=100
1 Balears	41,2%	113,3	118,8
2 País Basc	40,1%	110,5	121,8
3 Catalunya	40,0%	110,0	118,2
4 Madrid	38,9%	107,1	123,9
5 Aragó	38,0%	104,6	108,5
6 Astúries	36,5%	100,6	85,7
7 Cantàbria	36,5%	100,5	94,6
Espanya	36,3%	100,0	100,0
8 Galícia	35,0%	96,3	85,4
9 C. Valenciana	34,4%	94,7	99,4
10 Extremadura	34,2%	94,1	73,5
11 Múrcia	34,1%	94,0	79,7
12 Andalusia	34,0%	93,6	75,6
13 Castella i Lleó	33,5%	92,3	98,7
14 Navarra	33,4%	92,0	122,9
15 Ceuta	32,4%	89,1	92,3
16 Castella-La Manxa	32,2%	88,6	83,7
17 Rioja	32,1%	88,4	113,9
18 Melilla	29,3%	80,7	96,6
19 Canàries	25,5%	70,2	90,8

Font: FUNCAS (2004), taules 1, 108 i 177

A l'analitzar la relació entre esforç fiscal i PIB per habitant s'esperaria trobar una relació positiva entre aquestes dues variables. Quan es calcula el coeficient de correlació per rangs d'Spearman entre aquestes variables s'obté un valor positiu però sorprenentment reduït (0,38). A més, quan es realitza el contrast de significació d'aquest paràmetre, no es pot rebutjar, a un nivell de significació del 5%, que sigui nul.

En el quadre 15 es mostren les CCAA ordenades de major a menor esforç fiscal per a l'any 2003, tal com l'estem aproximant aquí, emprant com a indicador d'aquest esforç els ingressos públics en percentatge de la renda

familiar bruta disponible en poder de compra. En la primera columna es mostra l'aportació fiscal expressada en percentatge, mentre que en la segona es presenta considerant la mitjana espanyola igual a 100. En la darrera columna es mostra la renda familiar bruta per habitant en poder de compra de cada CA considerant la mitjana espanyola igual a 100.

Quadre 15. Esforç fiscal: ingressos públics en percentage de la Renda Familiar Bruta Disponible en poder de compra (IP/RFBd pc). Any 2003

	IP/RFBd pc	IP/RFBd pc Espanya=100	RFBd pc per habitant Espanya=100
1 Balears	71,8%	135,3	99,5
2 Catalunya	62,8%	118,2	110,0
3 País Basc	62,7%	118,1	113,9
4 Madrid	61,6%	116,0	114,4
5 Navarra	53,4%	100,6	112,4
Espanya	53,1%	100,0	100,0
6 C. Valenciana	51,8%	97,5	96,5
7 Cantàbria	50,9%	95,9	99,1
8 Aragó	50,6%	95,3	119,0
9 Astúries	50,5%	95,0	90,7
10 Múrcia	49,3%	92,9	80,7
11 Rioja	48,1%	90,6	111,1
12 Andalusia	46,8%	88,1	80,2
13 Galícia	46,1%	86,9	94,7
14 Castella i Lleó	43,1%	81,2	112,2
15 Extremadura	41,9%	78,9	87,7
16 Ceuta	41,9%	78,9	104,3
17 Castella-La Manxa	40,3%	75,9	97,7
18 Melilla	36,3%	68,3	114,0
19 Canàries	36,0%	67,7	94,0

Font: FUNCAS (2004), taules 1, 105 i 177
pc: poder de compra

En aquest cas, la correlació entre els rangs ocupats per les CCAA en relació a aquestes dues variables no tant sols no millora sinó que disminueix fins a 0,30, no sent significativament diferent de zero a un nivell de significació del 5%, indicant novament una relació reduïda entre les dues variables. Tan sols cinc CCAA, emprant aquest indicador, fan un esforç fiscal superior a la mitjana espanyola (53,1%): Balears (71,8%), Catalunya (62,8%), País Basc (62,7%), Madrid (61,6%) i Navarra (53,4%). Com en el cas anterior, s'observen alguns trets remarcables:

- Balears efectua un esforç fiscal superior a la mitjana, tot i disposar d'una renda familiar disponible en poder de compra per habitant inferior a l'espanyola.
- Aragó, La Rioja, Castella i Lleó, Ceuta i Melilla tenen una renda familiar bruta en poder de compra per habitant superior a la mitjana, però efectuen un esforç fiscal inferior a la mitjana de l'Estat.

Si per a l'any 2003 es fa el supòsit que les cinc CCAA que tenen una pressió fiscal (IP/RFBD) per sobre de la mitjana tinguessin una pressió fiscal igual a la mitjana actual (53,1%), mantenint els ingressos públics constants en aquestes CCAA, haurien d'haver tingut una RFBD en poder de compra superior en:

- Balears: 4.635,5 milions d'euros (que representa el 35,2% de la RFBD en poder de compra de la comunitat l'any 2003)
- Catalunya: 17.565,5 milions d'euros (18,2% de la RFBD pc)
- Madrid: 13.799,3 milions d'euros (16,1% de la RFBD pc)
- Navarra: 53,3 milions d'euros (0,6% de la RFBD pc)
- País Basc: 5.635,7 milions d'euros (18,1% de la RFBD pc)

En el cas que es fes el supòsit que la pressió fiscal no pot superar el 10% de la mitjana espanyola (és a dir, un 58,4%) l'increment de la RFBD de les quatre CCAA amb una pressió fiscal superior al 10% fins a situar-se en aquesta xifra de pressió fiscal hauria d'haver estat de:

- Balears: 2.843,9 milions d'euros (que representa el 23,0% de la RFBD en poder de compra de la comunitat l'any 2003)
- Catalunya: 7.183,5 milions d'euros (7,4% de la RFBD pc)
- Madrid: 4.729,0 milions d'euros (5,5% de la RFBD pc)
- País Basc: 2.294,6 milions d'euros (7,4% de la RFBD pc)

D'altra banda, si es fa el supòsit que la pressió fiscal no pot superar el 5% de la mitjana espanyola (és a dir, un 55,8%) l'increment de la RFBD de les quatre CCAA amb una pressió fiscal superior a aquest percentatge fins a situar-se en aquesta xifra de pressió fiscal hauria d'haver estat de:

- Balears: 3.555,6 milions d'euros (que representa el 28,7% de la RFBD en poder de compra de la comunitat l'any 2003)
- Catalunya: 12.039,6 milions d'euros (12,5% de la RFBD pc)
- Madrid: 8.971,6 milions d'euros (10,4% de la RFBD pc)
- País Basc: 3.857, milions d'euros (12,4% de la RFBD pc)

Noti's, en tot cas, que l'anterior és tant sols una primera aproximació a l'esforç fiscal. L'obtenció de la capacitat de recaptació efectiva d'un territori (els ingressos públics) no suposa excessius problemes, mentre que el càlcul de la capacitat fiscal és un concepte de definició més complicada. Intuïtivament sembla clar que la capacitat fiscal és el potencial recaptatori de qualsevol territori, això no obstant, és relativament difícil de calcular, i l'ús que s'ha efectuat fins el moment del PIB i de la renda no s'ajusta estrictament a un concepte normatiu de capacitat fiscal de les CCAA²⁰.

López-Casanovas i Castellanos (2002) assenyalen que la capacitat recaptatòria d'un territori es pot identificar com el conjunt de bases imposables susceptibles de ser gravades. Aquests autors defineixen els Índexs Relatius d'Esforç Fiscal (IREF) i els calculen per als impostos cedits a les CCAA. El seu objectiu és trobar una mesura d'esforç fiscal com a relació entre la recaptació real d'un territori i la seva corresponent recaptació teòrica o capacitat fiscal. Un IREF inferior a 1 significaria que el nivell de compliment fiscal del territori analitzat és inferior a l'estàndar del conjunt de territoris, mentre que un valor superior a 1

---

²⁰ Un anàlisi detallada d'aquestes dificultats per calcular la capacitat fiscal d'un territori es pot trobar a:

significaria el contrari. En el quadre 16 es mostren els valors d'aquests índexs obtinguts en el treball esmentat. Les estimacions fan referència a diferents anys, atès que en el moment d'efectuar l'anàlisi no es disposava d'informació per fer el seu càlcul per a anys posteriors.

Quadre 16. Esforç fiscal relatiu en els impostos cedits

	Patrimoni	Succesions i Donacions	Transmissions Patrimonials	Actes Jurídics Documentats	Taxa sobre el Joc
	Any 1994	Any 1995	Any 2000	Any 2000	Any 1999
1 Andalusia	0,476	0,682	0,825	0,857	0,959
2 Aragó	0,947	1,004	0,719	0,923	1,237
3 Astúries	0,654	1,062	0,715	0,866	0,910
4 Balears	0,885	0,919	1,155	0,818	1,072
5 Canàries	0,650	0,449	0,503	1,139	1,146
6 Cantàbria	0,771	1,407	1,479	1,087	nd
7 Castella-La Manxa	0,318	0,506	0,648	0,757	0,635
8 Castella i Lleó	0,549	0,747	0,616	1,175	0,771
9 Catalunya	1,545	1,418	1,189	0,869	0,977
10 C. Valenciana	0,720	0,746	0,933	1,076	1,249
11 Extremadura	0,264	0,608	0,607	0,831	1,019
12 Galícia	0,602	1,054	0,665	1,085	0,820
13 Madrid	1,952	1,840	1,733	1,256	nd
14 Múrcia	0,460	0,434	1,096	1,194	0,890
15 Navarra	1,906	0,394	0,465	1,247	0,988
16 País Basc	1,251	0,472	nd	1,118	1,012
17 Rioja	1,070	1,165	0,766	0,993	1,219

Font: López-Casanovas i Castellanos (2002), *Op. Cit.*

nd: no disponible

L'Impost sobre el Patrimoni és especialment rellevant per la funció de control que té sobre altres impostos en el marc del compliment fiscal agregat. Madrid i Catalunya són les CCAA que destaquen per exercir un major esforç fiscal en aquest impost, mentre que Extremadura, Andalusia i Castella-La Manxa apareixen entre les CCAA que efectuen un menor esforç fiscal.

En el cas de l'Impost sobre Succesions i Donacions, Madrid i Catalunya apareixen novament com les CCAA que realitzen un major esforç fiscal, mentre que Navarra i el País Basc són les que n'efectuen menys. Madrid, Cantàbria, Catalunya i Balears són les CCAA amb major fiscal quan es considera l'Impost sobre Transmissions Patrimonials, mentre que Navarra i Canàries destaquen

- López-Casasnovas, G. i Castellanos, A. (2002): Aproximación al concepto de esfuerzo fiscal. *Mimeo*. Centre de Recerca en Economia i Salut (CRES), Universitat Pompeu Fabra.

pel seu baix esforç fiscal en aquest impost. Pel que fa l'Impost sobre Actes Jurídics Documentats cal destacar que és l'impost en el que els índexs relatius són més similars entre les diferents CCAA. Navarra, el País Basc i Madrid són les que realitzen un major esforç fiscal al considerar aquest impost. Per últim, les CCAA que exerceixen un major esforç fiscal pel que fa a la Taxa sobre el Joc són Aragó, La Rioja i la Comunitat Valenciana.

A les dades presentades fins el moment, caldria afegir-hi l'esforç privat no estrictament fiscal en forma de preus, taxes i peatges que han de fer els ciutadans de Catalunya a la vista de les insuficiències dels serveis públics sobre el territori, ja sigui en forma de despesa sanitària i educativa privada (pública concertada complementada), o bé en l'accés a infraestructures viàries.

La seva quantificació és més complexa, tot i que poden fer-se diferents lectures a partir de les dades següents:

CARACTERITZACIÓ DE L'ESTOC I DEL FLUX DE CAPITAL PÚBLIC

Inversió real en mitjana pel període 1986-1997 (% del PIB)

Mitjana estatal: 3,5%; Navarra: 4,5%; País Basc: 3,8%

Catalunya: 2,3%; Balears: 2,4%; País Valencià: 3,0%

Inversió real en mitjana per càpita pel període 1986-1997

Mitjana estatal: 100; Navarra: 160; País Basc: 126

Catalunya: 79; Balears: 91; País Valencià: 84

Despesa pública per càpita anual en el període 1994-97 per sota de la mitjana estatal

(entre parèntesi amb l'ajust competencial)

Balears: -17,0% (-10,9%); Catalunya: -6,6% (-6,1%); País Valencià: -11,7% (-8,9%)

Capital social públic pel període 1986-1997, mitjana estatal igual a 100

Balears: 94; Catalunya: 90; País Valencià: 88

Estoc de capital públic per càpita pel període 1986-1997

en mitjana estatal igual a 100 (entre parèntesi en % de PIB)

En Educació

Balears: 88,8 (70,3%); Catalunya: 98,6 (81,7%); País Valencià: 108,7 (113,2%)

En Sanitat

Balears: 118,0 (93,7%); Catalunya: 69,3 (57,4%); País Valencià: 100,0 (105,0%)

DESPESA RELATIVA PER HABITANT
EN EL FINANÇAMENT ACTUAL DE LES CCAA
(AJUSTADA PER DIFERÈNCIES EN ELS SOSTRES COMPETENCIALS)

Protecció social (prestacions i serveis socials, promoció d'ocupació, formació professional i ocupacional), base 100 per a la mitjana estatal

Balears: 84,4; Catalunya: 76,8; País Valencià: 70,9

CCAA de l'art. 151: 93,3; Comunitats Forals: 121,0

Béns públics socials (sanitat, educació, cultura, habitatge, benestar comunitari i urbanisme), base 100 per a la mitjana estatal

Balears: 87,2; Catalunya: 92,2; País Valencià: 94,5

CCAA de l'art. 151: 96,9; Comunitats Forals: 119,0

Béns públics econòmics (creació i manteniment d'infraestructures productives, recerca, subvencions i ajuts al transport), base 100 per a la mitjana estatal

Balears: 95,5; Catalunya: 121,1; País Valencià: 105,2

CCAA de l'art. 151: 93,9; Comunitats Forals: 188,4

ESFORÇ DE COMPENSACIÓ PER LA MANCA DE PRESENCIA ESTATAL

Despesa anual per alumne en educació (2002)

Mitjana estatal: 3.266€; País Basc: 4.777€

Catalunya: 3.007€; Balears: 3.188€; País Valencià: 3.150€

Despesa anual per població “escolaritzable” (2002)

Mitjana estatal: 3.107€; País Basc: 5.209€

Catalunya: 2.903€; Balears: 3.054€; País Valencià: 2.971€

% de l'alumnat que als 12 anys ha completat l'educació primària. Curs 1999-2000

Mitjana estatal: 87,5%; País Basc: 91,0%

Balears: 81,4%; Catalunya: 92,0%; País Valencià: 88,2%

Despesa sanitària pública per càpita (2003)

Mitjana estatal: 903€

Catalunya: 884€; Balears: 772€; País Valencià: 789€

Ràtio despesa sanitària pública / PIB (2003)

Mitjana estatal: 5,8%

Catalunya: 4,1%; Balears: 3,7%; País Valencià: 4,5%

D'altra banda, pel que fa en concret i específicament als peatges, Catalunya concentra el 26,0% de les autopistes de peatge de l'Estat espanyol, un percentatge molt superior al que li correspondria pel pes relatiu del seu territori (vegeu quadre 17). En canvi, els quilòmetres d'autopistes lliures, autovies i vies de doble calçada sols representen el 4,7% de la xarxa viària catalana, mentre que al conjunt de l'Estat aquest percentatge s'enlaira fins al 5,8%.

Quadre 17. Xarxa de carreteres (longitud en quilòmetres). Any 2003

	Catalunya	Espanya	% Cat./Esp.
Autopistes de peatge	655	2.515	26,0%
Autopistes lliures, autovies i vies de doble calçada	569	9.492	6,0%
Vies de calçada única	10.843	152.577	7,1%
Total	12.067	164.584	7,3%

Font: Departament de Política Territorial i Obres Públiques i *Ministerio de Fomento*

Pel que fa a la fiscalitat local, un informe elaborat per l'Institut d'Economia de Barcelona posa de manifest que la ciutat de Barcelona, quan es comparen les liquidacions pressupostàries de les ciutats amb més habitants de l'Estat espanyol, fou en el període 1998-2002 la que va recaptar més impostos municipals per habitant. En el quadre 18 es posa de manifest que l'any 2002 els habitants de Barcelona van pagar en impostos i taxes 591 euros a l'Ajuntament, mentre que els habitants de Sevilla sols van pagar 327 euros per habitant, els de Màlaga 328 euros, els de València 371 euros, els de Madrid 398 euros, els de Saragossa 402 euros i els de Bilbao 439 euros.

Quadre 18. Ingressos tributaris de les set grans ciutats espanyoles (impostos més taxes en euros per habitant)

	1998	1999	2000	2001	2002
Barcelona	546	538	529	560	591
Bilbao	421	437	440	428	439
Madrid	322	346	349	353	398
Màlaga	248	269	266	315	328
Sevilla	247	254	263	303	327
València	322	339	339	354	381
Saragossa	340	363	362	377	402

Font: Institut d'Economia de Barcelona

No sembla, per tant, que la redistribució observada hagi respectat tampoc el principi 4 en la vessant complementària a l'esforç fiscal.

PRINCIPI 5

Concreció en terminis establerts i avaluats dels fons de redistribució assignats. La continuïtat dels superàvits fiscals ha de restar lligada a l'avaluació de la seva efectivitat

En la introducció del treball ja s'ha fet referència a les CCAA que en el període 1995-2003 han rebut fons de la solidaritat interterritorial. Si s'observa en particular el quadre A2 de l'apèndix, on es mostren els superàvits i dèficits fiscals per habitant de les diferents CCAA, es posa de manifest que la solidaritat en aquest període ha estat creixent any a any.

En el quadre 19 es mostren aquelles CCAA que en tots els anys del període 1995-2003 han experimentat un superàvit fiscal, així com els euros per habitant que han rebut durant els anys 1995 i 2003. Es pot observar com en la majoria dels casos el superàvit fiscal per habitant ha augmentat i no disminuït en aquest període de temps. Els increments més espectaculars en aquest superàvit, amb un augment de recursos per habitant superior al 25% entre 1995 i 2003, s'han produït a Cantàbria (increment del 45,9%), Astúries (43,1%), Extremadura (41,2%), Galícia (35,2%) i Castella i Lleó (28,0%). Tan sols experimenten un descens en els fons rebuts, a més de les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla, Canàries i Múrcia.

Quadre 19. Evolució de la solidaritat (euros per habitant)

	1995	2003	Creixement solidaritat
Cantàbria	-840	-1.226	45,9%
Astúries	-1.751	-2.506	43,1%
Extremadura	-1.642	-2.318	41,2%
Galícia	-1.100	-1.487	35,2%
Castella i Lleó	-1.524	-1.952	28,0%
Castella-La Manxa	-1.250	-1.420	13,6%
Andalusia	-1.257	-1.279	1,7%
Canàries	-2.091	-1.866	-10,8%
Melilla	-6.978	-5.455	-21,8%
Múrcia	-991	-771	-22,3%
Ceuta	-6.463	-4.249	-34,2%

Font: Elaboració pròpia i FUNCAS (2004), taules 1, 108, 153 i 177

En el quadre 20 es mostra el creixement anual acumulatiu de la renda familiar disponible per habitant en poder de les CCAA en el període 1995-2003 (ordenades de major a creixement) i el percentatge que representa la renda familiar per habitant en poder de compra en relació a la renda primària per habitant també en poder de compra. S'observa, en general, que les CCAA que han experimentat un major creixement de la renda familiar disponible per habitant són les que, en el període considerat, la seva renda disponible per habitant ha estat superior a la seva renda primària per habitant, i també aquelles CCAA que com a conseqüència del procés redistributiu han experimentat un descens molt reduït entre la renda primària i disponible per habitant. En canvi, les CCAA que han crescut menys són aquelles que com a conseqüència de la intervenció del sector públic central la seva renda disponible per habitant ha estat sensiblement inferior a la seva renda primària per habitant (especialment Catalunya, Balears i Madrid).

Quadre 20. Creixement anual de la renda familiar disponible per habitant i redistribució de la renda primària per habitant. 1995-2003

	Creixement RFDH pc	% RFDH/RPH
1 Extremadura	6,9%	101,4%
2 País Basc	6,3%	95,0%
3 Galícia	6,2%	100,2%
4 Astúries	6,0%	103,0%
5 Andalusia	6,0%	99,7%
6 Castella i Lleó	5,9%	100,0%
7 Cantàbria	5,9%	97,3%
8 Ceuta	5,7%	104,8%
9 Melilla	5,7%	103,3%
10 Múrcia	5,6%	97,8%
Espanya	5,5%	95,5%
11 Aragó	5,4%	94,6%
12 Rioja	5,4%	97,3%
13 C. Valenciana	5,4%	95,4%
14 Castella-La Manxa	5,3%	99,5%
15 Catalunya	5,2%	92,8%
16 Navarra	5,0%	96,4%
17 Madrid	5,0%	88,6%
18 Canàries	4,8%	101,0%
19 Balears	3,9%	89,3%

Font: Veure quadres 6 i 9
pc: poder de compra

Quan es calcula el coeficient de correlació per rangs d'Spearman entre les CCAA ordenades de major a menor creixement de la renda familiar disponible per habitant en el període 1995-2003 i ordenades de major a menor valor del quocient entre renda disponible i renda primària per habitant s'obté, com era d'esperar, una correlació positiva igual a 0,52, que no és excessivament elevada, però sí que és significativament diferent de zero a un nivell de significació del 5%. Aquest resultat confirma els comentaris efectuats en el paràgraf anterior, en el sentit que les CCAA que han experimentat un menor creixement de la renda disponible per habitant en aquest període han estat les que com a conseqüència del procés redistributiu han experimentat un descens més important entre la seva renda primària i disponible per habitant.

En el quadre 21 es presenta a tall complementari la mateixa informació que en el quadre 20 però considerant únicament les CCAA que en tots els anys del període analitzat han tingut un superàvit fiscal.

Quadre 21. Creixement anual de la renda familiar disponible per habitant i redistribució de la renda primària per habitant (CCAA amb superàvit fiscal en tots els anys del període 1995-2003)

	Creixement RFDH pc	% RFDH/RPH
1 Extremadura	6,9%	101,4%
2 Galícia	6,2%	100,2%
3 Astúries	6,0%	103,0%
4 Andalusia	6,0%	99,7%
5 Castella i Lleó	5,9%	100,0%
6 Cantàbria	5,9%	97,3%
7 Ceuta	5,7%	104,8%
8 Melilla	5,7%	103,3%
9 Múrcia	5,6%	97,8%
ESPANYA	5,5%	95,5%
10 Castella-La Manxa	5,3%	99,5%
11 Canàries	4,8%	101,0%

Font: Veure quadres 6 i 9
pc: poder de compra

Al calcular el coeficient de correlació per rangs d'Spearman entre les CCAA ordenades de major a menor creixement de la renda familiar disponible per habitant en el període 1995-2003 i ordenades de major a menor valor del quocient entre renda disponible i renda primària per habitant s'obté una correlació positiva igual a 0,18, que no és significativament diferent de zero a

un nivell de significació del 5%. Això com a mínim deixa un clar interrogant sobre l'efectivitat d'aquests saldos fiscals, avui poc transparents, implícits en els fons de redistribució territorial.

D'altra banda, en el quadre 22 es presenten les CCAA ordenades de major a menor creixement anual acumulatiu del PIB nominal per habitant en el període 1995-2003 i el saldo fiscal mig expressat en percentatge del PIB en aquest mateix període. Al calcular el coeficient de correlació per rangs d'Sperman s'obté un valor igual a $-0,58$, és a dir, es troba una relació negativa, i significativament diferent de zero a un nivell de significació del 5%, entre el creixement del PIB i la capacitat / necessitat de finançament. És a dir, a més capacitat de finançament (saldo fiscal negatiu) menor creixement del PIB.

Quadre 22. Creixement anual acumulatiu del PIB per habitant i saldo fiscal. 1995-2003

	Creixement PIB per habitant	Capacitat (+)/ necessitat (-) finançament (*)
1 Andalusia	6,5%	-8,4%
2 Aragó	6,0%	0,1%
3 Astúries	6,3%	-12,5%
4 Balears	4,4%	14,7%
5 Canàries	4,7%	-11,1%
6 Cantàbria	6,6%	-4,3%
7 Castella i Lleó	6,4%	-9,2%
8 Castella-La Manxa	5,9%	-7,6%
9 Catalunya	5,6%	7,5%
10 C. Valenciana	5,7%	2,0%
11 Extremadura	7,1%	-14,3%
12 Galícia	7,0%	-7,2%
13 Madrid	5,4%	8,9%
14 Múrcia	5,6%	-4,1%
15 Navarra	5,7%	-0,1%
16 País Basc	6,9%	1,8%
17 Rioja	5,9%	-0,1%
18 Ceuta	7,1%	-37,7%
19 Melilla	6,4%	-38,5%

Font: Veure quadres 3 i 12

(*) Ajustada a una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB

En el quadre 23 es mostra per a Catalunya el creixement del PIB nominal per habitant i el dèficit fiscal per a cadascun dels anys del període 1996-2003. Si es calcula el coeficient de correlació de Pearson entre aquestes dues variables

s'obté un valor igual a $-0,71$, que és significativament diferent de zero a un nivell de significació del 5%. En definitiva, els anys de major dèficit fiscal en percentatge del PIB, el creixement del PIB nominal per habitant de l'economia catalana ha estat inferior.

Quadre 23. Creixement del PIB per habitant i dèficit fiscal. Catalunya

	Creixement PIB per habitant	Dèficit fiscal (*)
1996	6,3%	6,5%
1997	6,4%	7,0%
1998	7,0%	7,2%
1999	6,3%	7,7%
2000	7,8%	7,2%
2001	5,1%	7,6%
2002	3,6%	7,4%
2003	2,7%	9,1%

Font: Veure quadres 5 i FUNCAS (2004), taules 1 i 108

(*) Ajustat a una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB

No sembla, en definitiva, que la redistribució observada hagi respectat el principi de limitar en el temps l'acció redistributiva de l'Administració Central.

PRINCIPI 6

Utilitzar una clàusula de revisió del saldo fiscal deficitari d'una CA si aquesta perd posicions relatives en renda per càpita respecte del conjunt de regions europees

A l'analitzar els principis anteriors s'ha posat de manifest que Catalunya ha perdut posicions relatives en la renda familiar disponible per habitant en poder de compra, i en el PIB per habitant, entre els anys 1995 i 2003 en el conjunt de CCAA espanyoles. També s'ha palesat que el creixement anual acumulatiu d'aquestes dues variables en aquests anys ha estat inferior a Catalunya que al conjunt d'Espanya (en el cas de la renda per habitant a Catalunya ha crescut un 5,2% anual acumulatiu i a Espanya un 5,5%; mentre que en el cas del PIB per habitant a Catalunya ha crescut un 5,6% anual acumulatiu i al conjunt de l'Estat un 6,0%). També s'ha indicat que en el període comprès entre 1995 i 2003 diverses CCAA amb saldos fiscals positius han experimentat un creixement de la renda i del PIB per habitant significativament superiors als del Catalunya.

Quan s'analitza l'evolució de Catalunya en relació al conjunt de regions europees (EU-15) es posa de manifest, emprant les dades publicades per EUROSTAT²¹, que entre els anys 1995 i 2002 el PIB per habitant en paritat de poder adquisitiu ha crescut per sobre de la mitjana europea, i l'any 2002 (darrer disponible) Catalunya s'ha situat lleugerament per sobre de la mitjana de les regions europees. Això no obstant, com es posa de manifest en el quadre 24, Catalunya ha millorat menys que el conjunt de l'Estat (5,4 punts enfront de 6,0). A més, cinc CCAA han experimentat un comportament millor que el català en el seu procés de convergència amb l'EU-15: el País Basc, Madrid, Cantàbria, la Comunitat Valenciana i Extremadura. D'altra banda, unes altres sis comunitats han experimentat una millora molt similar a la de Catalunya en aquest període: Navarra, Andalusia, Galícia, Castella i Lleó, Múrcia i Canàries. Entre aquestes

---

²¹ Quan es compara l'evolució de Catalunya amb el conjunt de regions europees s'empra el PIB per habitant en paritat de poder adquisitiu ja que no es disposa de la renda familiar per habitant del conjunt de regions europees.

onze CCAA, amb un comportament millor o similar al de Catalunya, n'hi ha vuit que han tingut un saldo fiscal positiu en aquest període. També cal esmentar que la CCAA que ha experimentat un comportament més favorable ha estat el País Basc, que té un dèficit fiscal per habitant molt inferior al català.

Quadre 24. PIB per habitant en paritat de poder adquisitiu (EU-15=100)

	1995	2002	Diferència
1 País Basc	93,3	104,8	11,5
2 Madrid	102,9	114,2	11,3
3 Cantàbria	72,7	81,2	8,5
ESPANYA	78,2	84,2	6,0
4 C. Valenciana	74,2	79,9	5,7
5 Extremadura	49,3	54,8	5,5
6 Catalunya	95,5	100,9	5,4
7 Navarra	99,1	104,2	5,1
8 Andalusia	58,0	63,1	5,1
9 Galícia	63,2	68,2	5,0
10 Castella i Lleó	74,5	79,0	4,5
11 Múrcia	65,2	69,6	4,4
12 Canàries	75,2	79,4	4,2
13 Aragó	84,8	88,1	3,3
14 Castella-La Manxa	64,2	66,9	2,7
15 Rioja	89,8	92,3	2,5
16 Balears	97,1	97,9	0,8
17 Astúries	70,9	71,1	0,2

Font: EUROSTAT

El comportament del PIB per càpita de Catalunya ha estat millor en el període 1995-2002 que el del conjunt de regions europees, fet que li ha permès superar la mitjana europea. Això no obstant, el comportament de Catalunya ha estat menys bo o similar que el d'altres CCAA espanyoles amb superàvit fiscal o amb un dèficit per habitant inferior al de Catalunya.

PRINCIPI 7

Cap CA ha de tenir un saldo fiscal favorable si la seva renda primària se situa, d'entrada, per sobre de la mitjana espanyola

Es tracta de constatar si alguna comunitat amb una renda directa primària per habitant (abans de l'actuació redistributiva del sector públic) superior a la mitjana espanyola ha tingut un saldo fiscal positiu en el període 1995-2003. En el quadre 25²² es presenten les comunitats que es trobaven en aquesta situació en cadascun dels anys considerats.

Quadre 25. CCAA amb saldo fiscal positiu i renda primària per habitant superior a la mitjana espanyola

1995	Aragó, Castella i Lleó, Navarra, País Basc, La Rioja
1996	Aragó, Castella i Lleó, Navarra, País Basc, La Rioja
1997	Aragó, Castella i Lleó, Navarra, País Basc, La Rioja
1998	Aragó, Castella i Lleó, Navarra, País Basc, La Rioja
1999	Aragó, Navarra, La Rioja
2000	Aragó, Navarra, La Rioja
2001	Aragó, Navarra, La Rioja
2002	Navarra, La Rioja
2003	Aragó, Castella i Lleó i Melilla

Font: Elaboració pròpia a partir dels quadres A1 i A21 de l'apèndix

Vulneren per tant aquest principi de manera sistemàtica Aragó, Castella i Lleó, La Rioja i les dues CCAA de règim foral (Navarra i el País Basc). Cal destacar que Castella i Lleó en el període 1999-2002 també va tenir un saldo fiscal positiu quan la seva renda primària per habitant se situava al voltant del 98% de la mitjana espanyola. D'altra banda, en tots els anys considerats Cantàbria ha tingut un saldo fiscal positiu, quan la seva renda primària per habitant se situava al voltant del 95% de la mitjana del conjunt de l'Estat.

En el quadre 26 es mostra el saldo fiscal favorable que van tenir les CCAA esmentades en aquells anys que la seva renda primària per habitant fou superior a la mitjana espanyola. En el supòsit que aquestes CCAA amb renda

²² En el quadre A21 de l'apèndix es presenta la renda directa primària per habitant de cada CCAA per cadascun dels anys considerant la mitjana espanyola igual a 100.

primària per habitant superior a la mitjana haguessin tingut un saldo fiscal nul, s'hauria produït un estalvi en el conjunt del període de 28.203,3 milions d'€, que representa el 45,8% del dèficit fiscal acumulat que va patir Catalunya en aquest període (vegeu quadre 1). Com es pot observar en el quadre 26, la CCAA que va tenir un excés de finançament (que no hagués rebut si s'hagués aplicat el principi esmentat) més significatiu en aquests anys fou Castella i Lleó (19.378,6 milions d'€), seguida Aragó (2.974,3), el País Basc (2.890,1) i Navarra (1.750,5).

Quadre 26. Excés de finançament de les CCAA amb renda primària per habitant superior a la mitjana espanyola (milions d'€)

	Aragó	Castella i Lleó	Navarra	País Basc	La Rioja	Melilla	TOTAL
1995	943,4	3.840,6	518,4	1.235,8	261,7		6.799,9
1996	730,6	3.347,7	391,1	760,6	218,9		5.448,9
1997	432,8	3.479,0	214,2	403,3	156,7		4.686,0
1998	476,6	3.846,9	212,6	490,4	158,0		5.184,5
1999	190,6		133,4		22,9		346,9
2000	145,3		138,3		7,3		290,9
2001	19,2		66,2		1,4		86,8
2002			76,3		11,3		87,6
2003	35,8	4.864,4				371,6	5.271,8
TOTAL	2.974,3	19.378,6	1.750,5	2.890,1	838,2	371,6	28.203,3

Font: Veure quadre A1 de l'apèndix

En el cas d'haver emprat la renda primària per habitant en poder de compra, en lloc de la renda primària per habitant sense corregir pel nivell de preus de les diferents CCAA com s'ha fet en els quadres 25 i 26, es mantindrien els resultats presentats en el quadre 25 i a més, s'hi hauria d'afegir Castella i Lleó en el període 1999-2002 i Melilla l'any 2002, atès que van tenir una renda primària per habitant en poder de compra superior a la mitjana i van tenir en aquests anys superàvit fiscal²³.

En el quadre 27 es mostra que si les CCAA que tenien una renda primària per habitant en poder de compra superior a la mitjana espanyola haguessin tingut un saldo fiscal nul, s'hauria produït en el període 1995-2003 un estalvi de

²³ En el quadre A13 de l'apèndix es pot consultar la renda directa primària per habitant en poder de compra de les CCAA considerant la mitjana espanyola igual a 100 per a cada un dels anys del període 1995-2003.

45.784,9 milions d'€, xifra equivalent al 74,3% del dèficit fiscal acumulat de Catalunya en aquests anys. D'aquest excés de finançament, el 79,8% va correspondre a Castella i Lleó, el 6,5% a Aragó, el 6,3% al País Basc, el 3,8% a Navarra, l'1,9% a La Rioja i l'1,7% restant a Melilla.

Quadre 27. Excés de finançament de les CCAA amb renda primària per habitant en poder de compra superior a la mitjana espanyola (milions d'€)

	Aragó	Castella i Lleó	Navarra	País Basc	La Rioja	Melilla	TOTAL
1995	943,4	3.840,6	518,4	1.235,8	261,7		6.799,9
1996	730,6	3.347,7	391,1	760,6	218,9		5.448,9
1997	432,8	3.479,0	214,2	403,3	156,7		4.686,0
1998	476,6	3.846,9	212,6	490,4	158,0		5.184,5
1999	190,6	3.708,0	133,4		22,9		4.054,9
2000	145,3	3.980,8	138,3		7,3		4.271,7
2001	19,2	4.678,6	66,2		1,4		4.765,4
2002		4.797,0	76,3		11,3	417,2	5.301,8
2003	35,8	4.864,4				371,6	5.271,8
TOTAL	2.974,3	36.543,0	1.750,5	2.890,1	838,2	788,8	45.784,9

Font: Veure quadre A1 de l'apèndix

No hi han dubtes doncs, la redistribució observada no ha complert el principi enunciat.

PRINCIPI 8

La variació relativa de renda d'una CA s'ha de reflectir en associacions de signe contrari en l'evolució del seu saldo fiscal

De la mateixa manera que s'ha fet quan hem avaluat alguns dels criteris anteriors, en aquest cas tan sols s'analitzaran les CCAA que en tots els anys del període 1995-2003 han tingut un superàvit fiscal amb la resta de l'Estat.

A la primera columna del quadre 28 es mostra la variació de renda familiar disponible per habitant en poder de compra que han experimentat aquestes CCAA, quan es considera la mitjana espanyola igual a 100, entre els anys 1995 i 2003. Un signe positiu vol dir que han millorat més que el conjunt de l'Estat, mentre que un signe negatiu significa que la seva situació ha empitjorat. A la segona columna del quadre es mostra la variació del superàvit fiscal per habitant entre 1995 i 2003. Un signe positiu significa que reben més diners per habitant, mentre que un signe negatiu significa que en reben menys.

Quadre 28. Evolució de la renda per habitant en poder de compra i del superàvit fiscal per habitant. 1995-2003

	Renda per habitant (*)	Superàvit fiscal per habitant
Extremadura	8,6	41,2%
Galícia	4,7	35,2%
Castella i Lleó	3,4	28,0%
Astúries	3,2	43,1%
Cantàbria	2,8	45,9%
Andalusia	2,7	1,7%
Melilla	1,4	-21,8%
Ceuta	1,4	-34,2%
Múrcia	0,7	-22,3%
Castella-La Manxa	-1,6	13,6%
Canàries	-5,4	-10,8%

Font: Elaboració pròpia i FUNCAS (2004), taules 1, 105, 153 i 177

(*) Mitjana espanyola per a cada any igual a 100

Caldria esperar doncs que les CCAA que han millorat la seva renda per habitant més que la mitjana del conjunt de l'Estat hagin vist disminuir progressivament el seu superàvit fiscal per habitant. Els resultats obtinguts mostren que això sols ha succeït a Múrcia i a les ciutats autònomes de Ceuta i

Melilla. En canvi, a les CCAA d'Extremadura, Galícia, Castella i Lleó i Cantàbria (i en menor mesura també a Andalusia) la millora en els nivells de renda per habitant superiors a la mitjana de l'Estat s'han vist acompanyats d'un increment substancial del superàvit fiscal per habitant.

A l'hora de calcular el coeficient de correlació per rangs d'Spearman entre els rankings ocupats per aquestes CCAA en l'increment de la renda per habitant i l'evolució del saldo fiscal per habitant entre 1995 i 2003, hom podria esperar obtenir un signe negatiu per tal que es complís el principi esmentat. És a dir, les comunitats que més haguessin incrementat la seva renda haurien d'haver experimentat una reducció progressiva en el seu saldo fiscal. El valor del coeficient obtingut és igual a 0,67, significativament diferent de zero a un nivell de significació del 5%, fet que indica que no s'ha complert aquest principi, sino que el que ha succeït és que aquelles CCAA que més han incrementat la renda per habitant en aquest període també han tingut un creixement del seu superàvit fiscal per habitant, just el contrari del que enuncia el principi formulat.

Una altra manera d'analitzar el compliment d'aquest principi consisteix en estudiar any a any que ha passat amb la renda familiar disponible per habitant en poder de compra i el saldo fiscal d'aquelles CCAA que en tots els anys del període considerat han tingut superàvit fiscal. Es tracta de veure per a cada any si alguna de les CCAA que ha millorat, en comparació a la mitjana espanyola, la seva renda disponible per habitant en poder de compra respecte l'any anterior també ha experimentat un augment del superàvit fiscal per habitant.

Un exemple concret pot ajudar a entendre el que es desitja estudiar. L'any 2000 Andalusia tenia una renda disponible per habitant en poder de compra igual a 78,3 quan es considera la mitjana espanyola igual a 100, mentre que l'any 2001 era igual a 79,7. És a dir, l'any 2001 Andalusia va experimentar una millora de la seva renda per habitant en comparació amb el conjunt d'Espanya. Aquest mateix any 2001 Andalusia va tenir un superàvit fiscal equivalent a 1.137 euros per habitant, superior al de l'any 2000 que fou de 1.078 euros per habitant. Per tant, l'any 2001 l'evolució del saldo fiscal d'Andalusia va vulnerar el principi enunciat, atès que la seva renda disponible per habitant va

augmentar, mentre que el seu saldo fiscal per habitant, enlloc de disminuir com assenyala aquest principi, també va augmentar.

En el quadre 29 es mostra per a les CCAA que han tingut un superàvit fiscal en tots els anys del període 1995-2003, quins anys han vulnerat el criteri aquí esmentat. Es posa de manifest que Galícia va incomplir el principi cinc anys, mentre que Astúries, Castella i Lleó i Extremadura el van vulnerar quatre anys del període considerat. Si ho analitzem per anys, es posa de manifest que els anys en que es va produir més vulneracions del principi van ser el 2001 i el 2003, anys en que set territoris no van complir aquest principi.

Quadre 29. Incompliment del principi 8

Andalusia	2001, 2003
Astúries	1997, 1999, 2001, 2003
Canàries	2002
Cantàbria	1999, 2001, 2003
Castella-La Manxa	1997, 2003
Castella i Lleó	1998, 2001, 2002, 2003
Extremadura	1998, 1999, 2001, 2003
Galícia	1997, 1998, 1999, 2001, 2003
Múrcia	2000
Ceuta	2002
Melilla	2001, 2002

Font: Elaboració pròpia a partir dels quadres A2 i A11 de l'apèndix

Per tant, es posa de relleu que el principi esmentat ha estat generalment incomplet en el període analitzat.

PRINCIPI 9

La continuïtat en el saldo fiscal positiu s'ha d'acompanyar de la millora en els indicadors de distribució personal de la renda de les CCAA que en són beneficiàries

Goerlich i Mas (2004)²⁴ efectuen una anàlisi de l'evolució de la distribució personal de la renda a Espanya entre els anys 1973 i 2001 a partir de la informació individual continguda en les tres enquestes de *Presupuestos Familiares* (EPF) realitzades per l'INE (1973/74, 1980/81 i 1990/91) i les enquestes contínues de *Presupuestos Familiares* base 1997 corresponents als quatre trimestres del 2001²⁵.

Els principals resultats obtinguts per aquests autors en relació a la distribució personal de la renda a les comunitats autònomes espanyoles entre 1991 i 2001 són els següents:

1. Les CCAA més riques són també les més igualitàries. Navarra, La Rioja, el País Basc i Catalunya, per aquest ordre, són les que presenten menors nivells de desigualtat entre els seus ciutadans.
2. Entre els anys 1991 i 2001 ha augmentat la desigualtat en totes les CCAA amb l'excepció d'Aragó, Canàries, Castella-La Manxa, Catalunya i Extremadura, tot i que, amb l'excepció d'aquesta darrera, la disminució de la desigualtat a les quatre restants han estat molt petita. Per tant, hi ha un conjunt de CCAA que tot i tenir un saldo fiscal positiu tenen una distribució de la renda entre els seus habitants menys igualitària l'any 2001 que el 1991: Andalusia, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia, Múrcia, Navarra i la Rioja. D'altra banda, en algunes comunitats que han tingut un saldo fiscal negatiu han augmentat les desigualtats en la distribució personal de la renda en aquest període: Balears, Comunitat Valenciana, Madrid i el País Basc.

²⁴ Goerlich, F.J. i Mas, M. (2004): Distribución personal de la renta en España. 1973-2001. *Papeles de Economía Española*, 100 (I), 50-58.

²⁵ En l'anàlisi no es contempla l'evolució de la distribució personal de la renda a Ceuta i Melilla.

3. A totes les CCAA el percentatge de la despesa total que correspon al 5% de la població més rica ha augmentat entre 1991 i 2001. L'única excepció és Canàries, on es va estancar.

Sembla doncs, en general, prou evident la manca de compliment del principi esmentat.

PRINCIPI 10

En cap cas el saldo fiscal no ha de superar la diferència en la participació relativa en renda i la participació relativa en població

En aquest principi es tracta de quantificar quins serien els canvis en els fluxos fiscals si s'apliqués el criteri que el saldo fiscal no ha de superar en cap cas la diferència en la participació relativa en renda i la participació relativa en població.

Cal tenir en compte, tal com s'assenyala a la introducció del monogràfic de la revista *Papeles de Economía Española*²⁶ dedicat a les balances fiscals, que: "El tema ideològicament més important no és tant demostrar que existeixen saldos fiscals diferents entre les regions, cosa que és òbvia, sinó consensuar un criteri sobre quin grau de desigualtat en aquests saldos és necessari per fer front a la solidaritat entre els diferents territoris, o el que és el mateix, quin és el criteri d'anivellament entre jurisdiccions que es considera acceptable".

En la introducció s'ha posat de manifest que l'any 2003 Catalunya va aportar a la solidaritat amb la resta de l'Estat el 9,4% del PIB generat per l'economia catalana durant l'any, és a dir 14.203,9 milions d'euros, el que significa 2.090 euros per habitant. En el quadre 30 es mostra quins haurien estat els recursos addicionals de Catalunya efectuant diferents supòsits de contribució a la solidaritat amb la resta de l'Estat. Així, per exemple, si la solidaritat hagués estat del 4,0% del PIB català de l'any 2003, el dèficit fiscal de Catalunya hauria estat de 6.069,9 milions d'euros, és a dir, 893 euros per habitant. Si es compara aquesta situació amb la que realment s'ha produït, Catalunya l'any 2003 hauria disposat d'un volum de recursos addicionals de 8.134,0 milions d'euros, el que representa 1.197 euros més per habitant.

---

²⁶ *Papeles de Economía Española*, número 99, 2004, pàg. XIX.

Quadre 30. Supòsits de solidaritat de Catalunya amb la resta de l'Estat. 2003

Solidaritat	Dèficit fiscal (M euros)	Dèficit fiscal per habitant (euros)	Recursos addicionals	
			Volum (M euros)	Per habitant (euros)
1,0%	1.517,5	223	12.686,4	1.866
1,5%	2.276,2	335	11.927,7	1.755
2,0%	3.034,9	447	11.169,0	1.643
2,5%	3.793,7	558	10.410,2	1.532
3,0%	4.552,4	670	9.651,5	1.420
4,0%	6.069,9	893	8.134,0	1.197
5,0%	7.587,3	1.116	6.616,6	973
6,0%	9.104,8	1.340	5.099,1	750

Font: Elaboració pròpia i FUNCAS (2004), taules 1, 108, 153 i 177

En canvi, si s'hagués aplicat el criteri de pagar per renda (PIB) i rebre per població, en el conjunt del període Catalunya hagués tingut d'aportar a la resta de l'Estat 66.832,1 milions d'euros, és a dir, una contribució anual mitjana de 1.169 euros per habitant, l'equivalent al 6,3% del PIB anual de l'economia catalana (quadre 31). Quan es compara aquesta situació amb la descrita en el quadre 3 (introducció del treball), en el que es mostra el que ha succeït en el període 1995-2003 en una situació d'equilibri pressupostari ajustat al PIB, la situació de Catalunya hauria millorat, atès que l'aplicació del criteri de pagar per renda i rebre per població hauria suposat en el conjunt del període uns recursos addicionals de 12.884,4 milions d'euros per a l'economia catalana, és a dir, 225 euros per habitant més per any i hauria implicat també que anualment la contribució a la resta de l'Estat s'hauria reduït en l'equivalent a l'1,2% del PIB (hauria passat d'una aportació mitjana anual del 7,5% del PIB a una aportació del 6,3%). En els quadres A22 a A30 de l'apèndix es mostren els mateixos resultats per a cadascun dels anys del període 1995-2003.

Quadre 31. Pagar per renda i rebre per població ajustat a una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB. 1995-2003

	Pagar per renda i rebre per població Capacitat (+) / necessitat (-) finançament			Diferència amb situació real Millora (+) / empitjorament (-)		
	Volum (M euros)	Per habitant (euros any)	% PIB (mitjana)	Volum (M euros)	Per habitant (euros any)	% PIB (mitjana)
1 Andalusia	-99.341,4	-1.500	-13,1%	35.743,4	540	4,7%
2 Aragó	4.834,0	446	2,7%	-4.597,9	-424	-2,5%
3 Astúries	-9.367,4	-963	-7,5%	-6.276,0	-645	-5,0%
4 Balears	12.094,5	1.589	8,0%	10.117,7	1.329	6,7%
5 Canàries	-3.760,6	-242	-1,6%	-21.986,1	-1.414	-9,5%
6 Cantàbria	-2.167,1	-450	-3,2%	-781,6	-162	-1,1%
7 Castella-La Manxa	-14.785,9	-940	-7,3%	-777,5	-49	-0,4%
8 Castella i Lleó	-4.761,8	-212	-1,4%	-25.989,0	-1.159	-7,8%
9 Catalunya	66.832,1	1.169	6,3%	12.884,4	225	1,2%
10 C. Valenciana	1.993,9	53	0,3%	9.779,8	261	1,7%
11 Extremadura	-16.837,6	-1.746	-16,2%	1.962,5	204	1,9%
12 Galícia	-25.139,4	-1.020	-8,0%	2.426,2	98	0,8%
13 Madrid	74.836,7	1.574	8,0%	8.993,2	189	1,0%
14 Múrcia	-11.273,2	-1.076	-8,5%	5.775,1	551	4,3%
15 Navarra	6.882,9	1.400	7,3%	-7.003,5	-1.425	-7,4%
16 País Basc	18.404,8	972	5,4%	-12.102,0	-639	-3,5%
17 Rioja	2.293,0	940	5,2%	-2.341,0	-959	-5,3%
18 Ceuta	-515,2	-779	-5,8%	-2.828,0	-4.275	-31,8%
19 Melilla	-222,3	-386	-2,7%	-2.999,7	-5.208	-35,8%

Font: Elaboració pròpia a partir dels quadres A22 a A30 de l'apèndix

L'aplicació d'aquest criteri al conjunt de CCAA en el període 1995-2003 hauria provocat que algunes CCAA s'haurien vist beneficiades i altres perjudicades. Els resultats pel conjunt del període es mostren en el quadre 32 (com ja s'ha esmentat, en els quadres A22 a A30 es realitza aquesta mateixa anàlisi per a cadascun dels anys del període 1995-2003).

Quadre 32. Pagar per renda i rebre per població. 1995-2003

COMUNITATS QUE TENIEN NECESSITAT DE FINANÇAMENT	
A. Haurien d'haver rebut més	Andalusia, Extremadura, Galícia, Múrcia
B. Haurien d'haver rebut menys	Astúries, Canàries, Cantàbria, Castella-La Manxa, Castella i Lleó, Ceuta i Melilla
C. Haurien d'haver aportat	Navarra, La Rioja
COMUNITATS QUE TENIEN CAPACITAT DE FINANÇAMENT	
D. Haurien d'haver aportat més	Aragó, País Basc
E. Haurien d'haver aportat menys	Balears, Catalunya , C. Valenciana, Madrid
F. Haurien d'haver rebut	-----

Font: Quadres A22 a A30 de l'apèndix

A continuació s'analitza quina hauria d'haver estat l'aportació de Catalunya a la resta de l'Estat en el supòsit d'aplicar el criteri de pagar per renda (PIB) i rebre per població en cadascun dels anys del període 1995-2003.

Quadre 33. Pagar per renda i rebre per població ajustat a una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB. Catalunya

	Volum (M euros)	Per habitant (euros)	% PIB
1995	6.554,0	1.071	7,4%
1996	6.726,6	1.095	7,2%
1997	6.644,0	1.075	6,6%
1998	7.110,1	1.144	6,6%
1999	7.066,7	1.122	6,1%
2000	7.755,9	1.219	6,1%
2001	8.149,8	1.267	6,0%
2002	8.403,3	1.272	5,9%
2003	8.421,7	1.239	5,5%
TOTAL	66.832,1	1.169 (*)	6,3% (*)

Font: Elaboració pròpia a partir dels quadres A22 a A30 de l'apèndix

(*) Mitjana del període 1995-2003

En el quadre 33 es posa de manifest que a l'aplicar aquest criteri l'aportació de Catalunya a la resta de l'Estat s'hauria reduït en percentatge del PIB des del 7,4% de l'any 1995 al 5,5% de l'any 2003. Això s'explica pel fet que en aquest període Catalunya ha guanyat pes en la distribució de la població espanyola (15,5% l'any 1995 i 15,8% l'any 2003) i ha perdut pes en la distribució del PIB (18,8% l'any 1995 i 18,6% l'any 2003).

A continuació en el quadre 34 es compara aquesta situació amb la que realment s'ha produït suposant una situació d'equilibri pressupostari ajustat en funció del pes del PIB de cada CCAA en el conjunt de l'Estat. Ja s'ha esmentat que aquest criteri hauria suposat per a Catalunya una aportació inferior a la resta de CCAA en l'equivalent a l'1,2% del PIB anual. Això no obstant, com es posa de manifest en aquest quadre, l'aplicació estricta d'aquest criteri hauria provocat que els anys 1995 i 1996 Catalunya tingués d'haver aportat més a la resta de l'Estat del que realment va aportar (suposant una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB). En canvi, el període 1999-2003 l'aportació catalana a la solidaritat va ser molt superior, especialment el darrer any, a la que li hauria correspost en el supòsit d'aplicar el criteri de pagar per renda (PIB) i rebre per població.

Quadre 34. Diferència amb la situació real ajustada a una situació d'equilibri pressupostari. Catalunya

	Volum (M euros)	Per habitant (euros)	% PIB
1995	-575,3	-94	-0,7%
1996	-589,6	-96	-0,6%
1997	421,3	68	0,4%
1998	648,1	104	0,6%
1999	1.911,0	303	1,6%
2000	1.416,0	223	1,1%
2001	2.136,8	332	1,6%
2002	2.195,7	332	1,5%
2003	5.320,4	783	3,5%
TOTAL	12.884,4	225 (*)	1,2% (*)

Font: Elaboració pròpia a partir dels quadres A22 a A30 de l'apèndix

(*) Mitjana del període 1995-2003

Millora (+) / empitjorament (-)

D'altra banda, en el quadre 35 es compara per a Catalunya el criteri de pagar per renda i rebre per població amb la situació real del finançament de les CCAA (és a dir, sense emprar els saldos fiscals ajustats a una situació d'equilibri pressupostari). En aquest cas, la situació de Catalunya seria pitjor, atès que en els anys 1995-1998, en que va tenir un dèficit relativament petit (sense ajustar a una situació d'equilibri pressupostari) segons les dades de FUNCAS, hagués tingut de fer una aportació molt superior a la que va fer en el cas d'aplicar el criteri de pagar per renda i rebre per població. En canvi, en els anys 1999-2003, quan el dèficit de l'Estat ha estat més reduït (inclús amb un superàvit l'any 2003), la situació de Catalunya hauria estat molt més favorable en el cas d'emprar el criteri de pagar per renda i rebre per població que el que realment ha succeït. Això no obstant, com es posa de relleu en la darrera fila d'aquest quadre, si es considera el conjunt del període la situació de Catalunya hauria estat menys favorable si s'hagués aplicat aquest criteri del que realment ha estat.

Quadre 35. Diferència amb la situació real. Catalunya

	Volum (M euros)	Per habitant (euros)	% PIB
1995	-6.032,1	-986	-6,8%
1996	-4.908,4	-799	-5,3%
1997	-2.502,9	-405	-2,5%
1998	-2.358,9	-379	-2,2%
1999	659,5	104	0,5%
2000	387,0	61	0,3%
2001	1.662,2	258	1,3%
2002	2.112,9	320	1,4%
2003	5.782,2	851	3,9%
TOTAL	-5.198,5	-108 (*)	-1,0% (*)

Font: Elaboració pròpia a partir dels quadres A22 a A30 de l'apèndix

(*) Mitjana del període 1995-2003

Millora (+) / empitjorament (-)

No sembla, per tant, que la redistribució observada hagi respectat el principi enunciat.

En tot cas, s'ha d'aclarir que entenem que "pagar per renda" significa que el pes dels impostos recaptats a Catalunya en relació al conjunt de l'Estat és igual al pes del PIB de l'economia catalana en el conjunt de l'Estat. En cap cas entenem que "pagar per renda" signifiqui únicament que les comunitats que tenen més renda han de pagar més impostos, ja que al marge de constituir una objeitat, no afegeix especificitat de cap mena en l'enfocament d'una sobirania originària o derivada, total o parcial, en favor de la nostra Comunitat en relació als impostos pagats pels catalans.

Efectivament, en el quadre 36 es mostra, per a cadascun dels anys del període 1995-2003, el pes de Catalunya en el conjunt de l'Estat en relació a la despesa corrent, despesa de capital (infraestructures), despesa total, població i PIB. Si es considera la mitjana del període (darrera fila del quadre) es posa de manifest que la despesa corrent a Catalunya ha representat el 16,3% de la despesa total de l'Estat, percentatge que se situa per sobre del pes de la població catalana en el conjunt de l'Estat (15,6%). D'altra banda, s'observa com la despesa corrent ha estat inclús superior (el 16,6% de la despesa de l'Estat), mentre que la despesa en capital (infraestructures) s'ha situat en el 13,2%, per sota del pes de la població catalana en el conjunt de l'Estat i molt per sota del

pes del PIB catalana en l'economia espanyola en el conjunt del període (18,7%).

Quadre 36. Pes de Catalunya en el conjunt de l'Estat

	Despesa corrent	Despesa capital	Despesa total	Població	PIB
1995	17,2%	13,7%	16,8%	15,5%	18,8%
1996	17,3%	13,2%	16,9%	15,5%	18,8%
1997	16,8%	13,2%	16,5%	15,5%	18,7%
1998	16,8%	13,0%	16,4%	15,5%	18,8%
1999	16,4%	13,1%	16,0%	15,6%	18,7%
2000	16,2%	13,1%	15,8%	15,6%	18,8%
2001	16,2%	13,1%	15,9%	15,5%	18,7%
2002	17,0%	13,1%	16,6%	15,6%	18,6%
2003	16,1%	13,2%	15,8%	15,8%	18,6%
TOTAL	16,6%	13,2%	16,3%	15,6%	18,7%

Font: FUNCAS (2004), taules 1, 108, 153, 156, 159, 162, 165, 168, 171, 174 i 177

PRINCIPI 11

Cal procedir en el futur a estimacions de la necessitat financera d'una CA més lligades al diferencial entre els valors predits i els observats per a cadascuna de les CCAA i no simplement mitjançant la comparació de nivells propis amb valors mitjans estatals

Sembla lògic que per efectuar el càlcul de les necessitats financeres a les que han de respondre els sistemes d'anivellament es realitzi una estandardització de l'estimació d'aquestes necessitats i que, per tant, aquest càlcul no consisteixi tan sols en el resultat de la comparació de nivells mitjans observats a partir de situacions molt diferents. Per analitzar aquest principi s'utilitza un treball publicat per Castells i Solé (2001)²⁷ en el que s'efectua una estimació de les necessitats de despesa relatives de les CCAA. En aquest estudi l'estimació de les necessitats està basada en l'obtenció d'evidència empírica sobre l'impacte de les variables de necessitats sobre l'activitat realitzada per les CCAA, el que hauria de permetre valorar la importància relativa dels diversos determinants de les necessitats de despesa i la idoneïtat d'emprar la població com a indicador aproximat de les mateixes.

El procediment desenvolupat consisteix en la descomposició de l'índex de necessitats en una suma de diferents funcions de despesa, ponderades segons el seu pes mig en la despesa (per fer aquesta ponderació en l'estudi s'empra informació referida a l'any 1994). Els índexs de cada funció de despesa es calculen mitjançant la identificació d'indicadors de necessitats que permeten considerar tant l'escala de prestació del servei com factors de cost. L'índex de necessitats agregat s'ajusta amb posterioritat a fi i efecte de considerar les diferències en el cost unitari dels factors emprats en la producció de serveis

---

²⁷ El treball emprat és:

- Castells, A. i Solé, A. (2001): Una estimación de las necesidades de gasto de las Comunidades Autónomas. *Hacienda Pública Española*, 156, 49-96.

Aquest article és un resum del llibre:

- Castells, A. i Solé, A. (2000): *Cuantificación de las necesidades de gasto de las Comunidades Autónomas: metodología y aplicación práctica*. Instituto de Estudios Fiscales, Madrid.

(per exemple, salaris). També s'inclou un ajustament transitori amb l'objecte de corregir les diferències entre CCAA en les dotacions inicials de capital públic.

Per tant, l'índex de necessitats de despesa (ZE) es pot descompondre en tres índexs diferents:

- L'índex primari de necessitats de despesa (ZEp), que es calcula com una suma d'índexs de necessitats de 27 funcions de despesa diferents ponderades segons el seu pes en la despesa autonòmica total
- L'índex de cost unitari dels factors de producció (ZC)
- L'índex corrector de les diferències en les dotacions inicials de capital (ZI)

En el treball també es calcula un índex de necessitats de despesa corregit per les diferències en el cost unitari dels factors (ZEc), que s'obté a partir de la multiplicació de l'índex primari de necessitats de despesa agregada (ZEp) i l'índex de cost unitari dels factors de producció (ZC): $ZEc = ZEp * ZC$.

Quadre 37. Índexs de necessitats de despesa

	ZEp	ZC	ZEc	ZI	ZE
1 Andalusia	1,023	0,975	0,998	1,043	1,006
2 Aragó	1,051	0,962	1,011	0,314	0,977
3 Astúries	0,986	1,005	0,991	0,882	0,986
4 Balears	0,985	1,011	0,996	1,210	1,007
5 Canàries	0,985	0,981	0,968	0,844	0,962
6 Cantàbria	0,981	1,000	0,982	0,662	0,966
7 Castella-La Manxa	1,002	0,949	0,951	0,201	0,914
8 Castella i Lleó	1,036	0,965	1,001	0,459	0,973
9 Catalunya	0,984	1,039	1,022	1,367	1,040
10 C. Valenciana	0,975	0,994	0,969	1,098	0,976
11 Extremadura	1,036	0,934	0,968	0,490	0,944
12 Galícia	1,016	0,972	0,988	1,093	0,994
13 Madrid	0,989	1,063	1,051	1,453	1,071
14 Múrcia	1,024	0,967	0,990	1,010	0,991
15 Navarra	1,079	1,032	1,114	0,562	1,086
16 País Basc	0,931	1,029	0,959	0,670	0,944
17 Rioja	0,942	0,960	0,905	0,448	0,882
Espanya	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000

Font: Castells i Solé (2001), *Op. Cit.*, pàg. 81

En el quadre 37 es mostren els resultats obtinguts al calcular aquests índexs per al conjunt de comunitats autònomes, expressats en forma d'índex respecte a la mitjana espanyola (igual a 1). Valors superiors a 1 de l'índex assenyalen unes necessitats superiors que la mitjana espanyola, mentre que valors inferiors a 1 indiquen just el contrari. En el cas de Catalunya, l'índex de necessitats de despesa (ZE) se situa en 1,040, és a dir, les necessitats de despesa són un 4,0% superiors a les del conjunt de l'Estat. L'índex de cost unitari dels factors de producció (ZC) a Catalunya també se situa per sobre de la mitjana espanyola (3,9%), mentre que la resta d'índexs calculats, excepte ZI, se situen en valors molt propers a la mitjana. En el cas de l'índex corrector de les diferències en les dotacions inicials de capital (ZI), el valor de Catalunya se situa en 1,367, és a dir, les necessitats de Catalunya són un 36,7% superiors a les de la mitjana de l'Estat.

Quan es calcula el coeficient de correlació per rangs d'Spearman entre l'índex de necessitats de despesa ZE i la capacitat (saldo fiscal negatiu) / necessitat (saldo fiscal positiu) de finançament mitjana expressada en percentatge del PIB del període 1995-2003 s'obté un valor igual a 0,03, que no és significativament diferent de zero a un nivell de significació del 5%. Per tant, no es troba que hi hagi una relació estadísticament significativa entre dèficit fiscal i necessitats de despesa. També s'ha calculat el coeficient de correlació per rangs entre els saldos fiscals i l'índex corrector de les diferències en les dotacions inicials de capital públic (ZI). En aquest cas, el coeficient és igual a -0,11, sent novament no significativament diferent de zero a un nivell de significació del 5%. Per tant, no hi ha relació estadísticament significativa entre els saldos fiscals de les CCAA i l'índex que mesura el dèficit en les dotacions inicials de capital públic.

PRINCIPI 12

En la mesura que els fons redistributius tinguin un paper d'anivellament entre capacitats i necessitats fiscals de les diferents CCAA, els saldos fiscals ho haurien de reflectir

A l'analitzar el principi 11 s'ha estudiat la relació entre necessitats de despesa de les CCAA i els seus saldos fiscals. En aquest principi es tracta de veure la relació entre la capacitat fiscal, les necessitats de despesa, el saldo fiscal de les CCAA i el diferencial entre renda primària i renda disponible. La capacitat fiscal i les necessitats de despesa estan disponibles per les comunitats de règim comú (per tant, no es disposa de les dades de les dues CCAA forals), estan referides a l'any 1999 i s'han obtingut de Castells *et al.* (2004)²⁸.

Quadre 38. Capacitat fiscal i necessitats de despesa. Any 1999

	Capacitat fiscal	Necessitat despesa	Diferència
1 Andalusia	15,4%	18,4%	-3,0%
2 Aragó	3,4%	3,3%	0,1%
3 Astúries	2,6%	3,1%	-0,4%
4 Balears	2,9%	2,3%	0,6%
5 Canàries	4,2%	4,5%	-0,3%
6 Cantàbria	1,4%	1,4%	0,0%
7 Castella-La Manxa	3,7%	4,7%	-1,0%
8 Castella i Lleó	6,1%	6,9%	-0,8%
9 Catalunya	19,9%	17,1%	2,8%
10 C. Valenciana	10,8%	10,6%	0,2%
11 Extremadura	2,0%	2,8%	-0,8%
12 Galícia	6,5%	7,5%	-1,0%
13 Madrid	17,7%	13,9%	3,8%
14 Múrcia	2,6%	2,8%	-0,2%
15 Rioja	0,8%	0,7%	0,1%
Espanya	100,0%	100,0%	----

Font: Castells *et al.* (2004), Op. Cit., pàgs. 123 i 126

En la primera columna del quadre 38 es mostra la capacitat fiscal de les 15 CCAA de règim comú. Així, per exemple, Catalunya té una capacitat fiscal

equivalent al 19,9% dels ingressos públics totals de les CCAA de règim comú. En la segona columna es recullen les necessitats de despesa. En aquest cas, les necessitats de despesa de Catalunya equivalen al 17,1% del conjunt de les CCAA de règim comú.

Quan es calcula el coeficient de correlació per rangs d'Spearman entre la capacitat fiscal i la capacitat / necessitat de finançament mitjana del període 1995-2003 ajustada a una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB s'obté un valor igual a 0,27, que és no és estadísticament diferent de zero a un nivell de significació del 5%. El signe positiu significa que, a més capacitat fiscal, més capacitat de finançament, tot i que, com ja s'ha vist, la relació no és estadísticament significativa. Al calcular aquest mateix coeficient entre la capacitat fiscal i el quocient entre rendes primàries i disponibles per a les quinze comunitats de règim comú s'obté un valor de $-0,23$, que tampoc és significatiu amb un nivell de significació del 5%. El signe negatiu vol dir que a més capacitat fiscal, les CCAA veuen disminuir més el quocient entre renda primària i disponible. Aquest era el resultat esperat, però, tot i que el signe de la relació és el previsible, el valor obtingut no és, en termes estadístics, significativament diferent de zero.

D'altra banda, si es calcula el coeficient de correlació per rangs d'Spearman entre la diferència entre capacitat fiscal i necessitats de despesa, i el saldo fiscal mig del període 1995-2003 expressat en percentatge del PIB, s'obté un valor igual a 0,81, significativament diferent de zero a un nivell de significació del 5%, fet que assenyala una relació positiva entre aquestes dues variables. D'altra banda, quan es calcula aquest coeficient entre la diferència entre capacitat fiscal i necessitats de despesa i el quocient entre rendes primàries i disponibles s'obté un valor de $-0,83$, que també és significativament diferent de zero a un nivell de significació del 5%.

En definitiva, no es troba una relació estadísticament significativa entre la capacitat fiscal de les quinze CCAA de règim comú i el dèficit fiscal, ni tampoc entre la capacitat fiscal i el quocient entre rendes primàries i disponibles. En

---

²⁸ Castells, A.; Sorribas, P. i Vilalta, M. (2004): *Les subvencions d'anivellament de les*

canvi, si que es troba una relació estadísticament significativa entre la diferència entre capacitat fiscal i necessitats de despesa amb el dèficit fiscal i també amb el quocient entre rendes primàries i disponibles.

Per completar l'anàlisi s'ha calculat un senzill model de regressió entre la capacitat / necessitat de finançament de les quinze CCAA de règim comú ajustat a una situació d'equilibri pressupostari (les dades es poden consultar en el quadre 3) i la diferència entre capacitat fiscal i necessitat de despesa (la darrera columna del quadre 38). Aquesta recta de regressió²⁹ ens indica la relació existent entre aquestes dues variables. A continuació s'ha calculat quina hauria de ser la capacitat / necessitat de finançament de les CCAA en el supòsit que en totes elles es complís la relació existent entre aquesta capacitat / necessitat de finançament i la diferència entre capacitat fiscal i necessitats de despesa.

Els resultats obtinguts permeten detectar cinc grups de CCAA en funció de la seva capacitat / necessitat de finançament observada i corregida en funció de la diferència entre capacitat fiscal i necessitats de despesa:

1. CCAA amb necessitat de finançament que haurien de tenir-la més elevada: Andalusia i La Rioja.
2. CCAA amb necessitat de finançament que haurien de tenir-la més reduïda: Astúries, Canàries, Cantàbria, Castella-La Manxa, Castella i Lleó, Extremadura, Galícia i Múrcia.
3. CCAA amb capacitat de finançament que haurien de tenir-la més reduïda: Balears i Catalunya.
4. CCAA amb capacitat de finançament però que haurien de tenir necessitat de finançament: Aragó i Comunitat Valenciana.
5. CCAA amb capacitat de finançament que haurien de tenir-la més elevada: Madrid.

---

comunitats autònomes. Institut d'Estudis Autonòmics, Barcelona.

²⁹ La recta de regressió obtinguda té un coeficient de determinació igual a 0,50 i el pendent és positiu i significativament diferent de zero a un nivell de significació de l'1%.

5. ASPECTES ADDICIONALS

a. Endeutament de les Comunitats Autònomes

Un aspecte que també cal tenir en compte a l'hora de valorar la suficiència en el finançament de les CCAA és el seu nivell d'endeutament, ja que no deixa de ser una solució conjuntural a un problema (la despesa financera) que haurà de reaparèixer en el futur. En la primera columna del quadre 39 es mostren per a l'any 2003 les CCAA ordenades de major a menor endeutament en percentatge del PIB. Les CCAA més endeutades són la Comunitat Valenciana (10,6% del PIB), Galícia (8,0%), Andalusia (7,3%) i Catalunya (7,1%)³⁰. No obstant, la valoració de l'endeutament s'hauria de complementar considerant l'activitat de les empreses públiques creades per les CCAA. Addicionalment, en el cas del País Basc cal tenir en compte que la CCAA realitza la majoria de les despeses, mentre que la recaptació d'impostos és realitzada per les Diputacions Forals (incloses en el sector de Corporacions Locals), les quals transfereixen a la CCAA els imports corresponents. Per tant, l'anàlisi de l'endeutament d'aquesta CCAA seria més acurat en la mesura que es considerés també l'endeutament de les Diputacions Forals. En la resta de CCAA això no és tan necessari, atès que els impostos i les despeses sota la seva competència, amb algunes petites excepcions poc significatives, estan centralitzats en la pròpia CCAA.

En aquest mateix quadre, en la darrera columna, es mostra per al conjunt del període 1995-2003 la capacitat (+) o necessitat (-) de finançament de les CCAA en percentatge del PIB ajustat a una situació d'equilibri pressupostari en funció del pes del PIB de CCAA en el conjunt de l'Estat. Catalunya té un endeutament molt més elevat que la majoria de CCAA que en aquest període han experimentat un saldo fiscal positiu. D'altra banda, l'endeutament de la Generalitat de Catalunya també és molt superior que el d'altres CCAA que, tot i tenir un nivell de riquesa per habitant igual o superior al de Catalunya, han experimentat un dèficit fiscal amb l'Estat molt més reduït que el català o inclús no n'han tingut.

---

³⁰ Les dades d'endeutament provenen de:

- Gordo, L. i Martí, F. (2004): La evolución del endeudamiento de las Comunidades Autónomas: 1995-2003. *Boletín Económico del Banco de España*, 09/2004, 109-114.

També cal destacar que quan es calcula el coeficient de correlació per rangs d'Spearman entre el ranking de les CCAA en funció de l'endeutament i del seu saldo fiscal no es troba una relació significativament diferent de zero a un nivell de significació del 5% entre aquestes dues variables pel conjunt de les CCAA.

Quadre 39. Endeutament de les CCAA

	Endeutament (% PIB) 2003	Saldo fiscal (*) (% PIB) 1995-2003
1 C. Valenciana	10,6%	2,0%
2 Galícia	8,0%	-7,2%
3 Andalusia	7,3%	-8,4%
4 Catalunya	7,1%	7,5%
5 Extremadura	6,2%	-14,3%
6 Astúries	5,2%	-12,5%
7 Navarra	5,1%	-0,1%
8 Aragó	4,8%	0,1%
9 Madrid	4,8%	8,9%
10 Múrcia	3,5%	-4,1%
11 Canàries	3,4%	-11,1%
12 Castella i Lleó	3,4%	-9,2%
13 Balears	3,3%	14,7%
14 Cantàbria	3,2%	-4,3%
15 Castella-La Manxa	3,2%	-7,6%
16 Rioja	3,0%	-0,1%
17 País Basc	2,3%	1,8%
Total	5,8%	---
PRO MEMÒRIA		
Empreses públiques	1,3%	
Endeutament inclòs en les Corporacions Locals		
Diputacions de Règim Comú	0,5%	
Diputacions Forals del País Basc	3,3%	
<i>Consejos y Cabildos Insulares</i>	1,4%	

Font: Endeutament (Banc d'Espanya) i saldo fiscal (Quadre 3)

(*) Capacitat (+) / necessitat (-) de finançament en % del PIB ajustat a una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB. Mitjana anual

b. El cost de la vida a l'economia catalana

Un altre aspecte que cal tenir en compte quan es discuteix sobre el finançament de les CCAA i, per tant, dels serveis que poden oferir als seus ciutadans, és el del seu cost de vida.

No es pot afirmar que el cost de la vida d'una CCAA sigui superior al del conjunt d'Espanya pel fet que la inflació sigui superior a la CCAA que al conjunt d'Espanya. La comparació del cost de la vida entre territoris s'ha de fer mitjançant l'Índex Regional de Preus (IRP) que compara el cost d'una mateixa cistella de béns en diferents territoris. La inflació es calcula a partir de l'IPC i compara l'evolució dels preus al llarg del temps per a una cistella representativa només d'un territori específic. Per aquest motiu, l'IPC reflecteix l'evolució dels preus per a diferents cistelles de béns i diferents nivells de vida.

Emprant les dades referides a l'any 2003 de l'Índex Regional de Preus elaborat per l'Institut d'Estadística de Catalunya, es conclou que el cost de la vida de Catalunya és un 7,3% superior al d'Espanya. Navarra (8,7%), el País Basc (6,7%), Balears (6,3%), La Rioja (3,0%), Astúries (1,8%) i Madrid (0,5%) tenen també un cost de la vida superior a la mitjana espanyola. En el costat oposat destaca que Extremadura té un cost de la vida un 13,1% inferior a la mitjana espanyola i Castella i Lleó un 7,1% (vegeu quadre 40³¹).

L'evolució de l'IPC mesura l'increment del cost monetari d'un mateix nivell de vida al llarg del temps i aquest concepte és el que es coneix com a inflació³². En comparar les inflacions de diferents territoris es compara l'increment de cost monetari necessari per mantenir nivells de vida representatius de cada territori, però diferents entre sí. Així, és compatible que un territori tingui un nivell de

---

³¹ Les dades emprades provenen de:

- Institut d'Estadística de Catalunya (2003): *El nivell de preus i la inflació diferencial de l'economia catalana*. Document intern no publicat.

Un resum d'aquesta anàlisi es pot trobar a:

- Costa, A. i López, X. (2004): Nivell de preus i distribució comercial a l'economia catalana. A *Anuari Sociolaboral de Catalunya, 2003*. UGT, pàgs. 77-81.

³² Una anàlisi detallada de l'evolució de la inflació a Catalunya en el període 1995-2003 (és a dir, del creixement de preus, però no del nivell de la vida) es pot consultar a:

- Caixa Catalunya (2004): Creixement dels preus a Catalunya 1995-2003: algunes raons de la major inflació catalana amb relació a l'àrea de l'euro i Espanya. *Informe de la conjuntura econòmica*, 98, 82-100.

cost de la vida superior al d'un altre i que la seva inflació en un període determinat sigui més reduïda.

Quadre 40. El cost de la vida a les CCAA. Any 2003 (Espanya=100)

1 Navarra	108,7
2 Catalunya	107,3
3 País Basc	106,7
4 Balears	106,3
5 Rioja	103,0
6 Astúries	101,8
7 Madrid	100,5
Espanya	100,0
8 C. Valenciana	99,4
9 Galícia	99,2
10 Múrcia	98,9
11 Cantàbria	98,8
12 Aragó	97,1
13 Canàries	96,9
14 Andalusia	96,1
15 Castella-La Manxa	96,1
16 Castella i Lleó	92,9
17 Extremadura	86,9

Font: IDESCAT

c. Llars amb dificultats per arribar a final de mes

En el treball s'ha analitzat la renda familiar disponible per habitant de les famílies de les CCAA i s'ha posat de manifest que Catalunya se situa per sobre de la mitjana espanyola. Un altre indicador per mesurar el nivell de vida dels habitants de les CCAA és el percentatge de llars que tenen dificultats per arribar a final de mes, d'acord als ingressos nets mensuals de la llar. La informació proporcionada per l'*Encuesta Continua de Presupuestos Familiares* elaborada per l'INE permet conèixer el percentatge de llars que arriben amb dificultats a finals de mes a les diferents CCAA³³.

Quadre 41. Percentatge de llars amb dificultats per arribar a final de mes (Tercer trimestre de 2004)

1 Canàries	75,6%
2 Ceuta i Melilla	71,7%
3 Andalusia	64,1%
4 C. Valenciana	60,3%
5 Castella-La Manxa	59,8%
6 Galícia	59,7%
7 Balears	57,5%
8 Múrcia	57,5%
Espanya	55,0%
9 Extremadura	53,0%
10 Catalunya	52,1%
11 Madrid	51,9%
12 Astúries	45,3%
13 Cantàbria	44,5%
14 Castella i Lleó	43,9%
15 Aragó	40,4%
16 Navarra	39,6%
17 Rioja	39,6%
18 País Basc	37,8%

Font: INE

En el quadre 41, quan es considera la informació referida al tercer trimestre de 2004 (darrera informació disponible a l'elaborar aquest informe), es posa de manifest que el 52,1% de les llars catalanes tenen dificultats per arribar a final de mes, mentre que al conjunt de l'Estat aquest percentatge és del 55,0%. Les

³³ En l'enquesta de l'INE es consideren sis categories per mesurar el grau de dificultat per arribar a final de mes: amb molta dificultat, amb dificultat, amb certa dificultat, amb certa facilitat, amb facilitat i amb molta facilitat. En la nostra anàlisi considerarem que una llar té dificultats per arribar a final de mes si es troba en una de les tres primeres de les categories esmentades.

dades presentades també indiquen que en algunes CCAA amb saldo fiscal favorable hi ha menys famílies que tenen dificultats per arribar a finals de més que a Catalunya (Astúries, Cantàbria i Castella i Lleó), mentre que en altres CCAA, que tot i ser relativament riques aporten molts menys que Catalunya a la solidaritat territorial o no hi aporten absolutament res, el percentatge de llars amb dificultats per arribar a final de mes també és molt inferior que a Catalunya (Aragó, La Rioja, Navarra i el País Basc).

d. Els fluxos pressupostaris de la Unió Europea

L'any 2003 Espanya es va mantenir com a primer beneficiari del pressupost de la Unió Europea, mentre que Alemanya va continuar actuant com a principal contribuïdor. Espanya va percebre 8.733 milions d'euros nets, xifra que representa l'1,2% del PIB que va generar l'economia espanyola l'any 2003, mentre que Alemanya va fer una aportació neta de 7.752 milions d'euros.

Aquest volum de transferències entre estats contrasta amb els 14.203,9 milions d'euros que va representar el dèficit fiscal de Catalunya amb l'Estat espanyol l'any 2003 (vegeu quadre A1 de l'apèndix). És a dir, Catalunya va aportar un 62,6% més a la solidaritat entre les CCAA espanyoles que els tan elogiats i celebrats fons europeus, mentre que la solidaritat de Catalunya amb Espanya fou pràcticament el doble que la d'Alemanya amb tota la Unió Europea.

En el període 2000-2006 està previst que Espanya rebi al voltant de 45.000 milions d'euros procedents dels fons estructurals europeus. Aproximadament el 89% d'aquests fons els reben aquelles comunitats autònomes que són considerades objectiu 1 (regions amb un PIB per càpita inferior al 75% de la mitjana comunitària). Deu regions espanyoles (a més de les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla) estan rebent fons procedents de l'objectiu 1 de la UE, tot i que Cantàbria els percep de forma transitòria i en menor quantitat que les restants, atès que en el moment de negociar el programa d'execució pressupostària dels fons europeus per a aquest període ja superava aquest llindar de riquesa.

L'ampliació de la UE amb deu països més pobres provocarà que sols Andalusia, Extremadura i Canàries tinguin garantits aquests fons de l'objectiu 1, que probablement passarà a denominar-se "objectiu convergència", per al període 2007-2013. Andalusia i Extremadura són les dues úniques comunitats autònomes espanyoles que se situen per sota del 75% de la renda mitjana de la UE-25, mentre que Canàries, malgrat superar clarament aquest llindar de riquesa, podrà seguir beneficiant-se d'aquests fons atès que és considerada, junt a Madèira, les Açores i els territoris d'ultramar de França, una regió "ultraperifèrica". Galícia també té possibilitats de rebre aquests fons europeus

ja que la seva renda per habitant se situa en el 76,6% de la mitjana de la UE-25, segons les últimes estimacions efectuades per EUROSTAT referides a l'any 2002, tot i que es preveu que quan es revisi la població, aquesta augmenti, i la renda mitjana d'aquesta comunitat autònoma se situï per sota del llindar del 75% de la mitjana de la UE-25. En una situació similar es troba Castella-La Manxa amb una renda per habitant que significa el 75,2% de la mitjana de la UE-25 (vegeu quadre 42).

Quadre 42. PIB per càpita en paritat de poder adquisitiu. Any 2002

	PIB per càpita (euros ppa)	UE-25=100	UE-15=100
Andalusia	15.010	70,9	63,1
Aragó	20.952	99,0	88,1
Astúries	16.909	79,9	71,1
Balears	23.273	109,9	97,9
Canàries	18.872	89,1	79,4
Cantàbria	19.316	91,2	81,2
Castella-La Manxa	15.911	75,2	66,9
Castella i Lleó	18.777	88,7	79,0
Catalunya	23.997	113,3	100,9
C. Valenciana	18.995	89,7	79,9
Extremadura	13.024	61,5	54,8
Galícia	16.211	76,6	68,2
Madrid	27.153	128,3	114,2
Múrcia	16.555	78,2	69,6
Navarra	24.790	117,1	104,2
País Basc	24.934	117,8	104,8
Rioja	21.941	103,6	92,3
Ceuta	17.324	81,8	72,8
Melilla	17.105	80,8	71,9
Espanya	20.020	94,6	84,2
UE-25	21.172	100,0	89,0
UE-15	23.782	112,3	100,0

Font: EUROSTAT

ppa: paritat de poder adquisitiu

En canvi, quatre dels territoris espanyols (Astúries, Múrcia, Ceuta i Melilla) que en el període 2000-2006 han rebut fons de l'objectiu 1, es troben clarament per sobre del 75% de la renda mitjana de la UE-25. Aquests territoris sofreixen el que s'anomena "efecte estadístic", és a dir, superen el 75% de la renda mitjana de la UE-25, però no excedeixen el 75% de la renda mitjana de la UE-15, situació que els hagués permès seguir rebent aquests fons estructurals en el

període 2007-2013 si no s'hagués ampliat la Unió Europea. Per a aquestes àrees la Comissió Europea proposa una reducció progressiva dels fons, com ha succeït amb Cantàbria els darrers anys, per pal·liar la sobtada pèrdua d'ajudes comunitàries. En canvi, la resta de comunitats autònomes receptores de fons de l'objectiu 1 en el període 2000-2006 (Castella i Lleó i la Comunitat Valenciana) estan clarament per sobre del 75% de la renda mitjana de la UE-25 i també superen el 75% de la renda mitjana de la UE-15, fet que provocarà que no puguin rebre fons europeus de l'objectiu 1 (nou "objectiu convergència") a partir de l'any 2007. Això no obstant, està previst que aquestes dues comunitats, conjuntament amb Cantàbria i la resta de regions espanyoles que en el període 2000-2006 no han rebut fons estructurals de l'objectiu 1, però sí dels objectius 2 i 3 (Aragó, Balears, Catalunya, Madrid, Navarra, el País Basc i La Rioja), puguin rebre fons del denominat "objectiu competitivitat", que substituirà als actuals objectius 2 i 3 dels fons estructurals.

La situació descrita provocarà una reducció significativa dels fons estructurals que rebrà Espanya en el període 2007-2013.

Davant d'aquest escenari, hauríem de preguntar-nos si aquesta disminució a partir del 2007 dels fons estructurals no influirà negativament en les possibilitats reals de reduir el dèficit fiscal de Catalunya i millorar el benestar de la nostra comunitat. En aquest sentit, cal recordar que les xifres elaborades per diferents autors i institucions posen de manifest que Catalunya necessitarà recursos addicionals en els propers anys si vol fer front a algunes de les seves principals mancances econòmiques i socials: es necessita un 15% més de despesa en educació (*Informe de la Cambra de Comerç*, febrer de 2005); entre un 12% i un 25% més en sanitat segons l'enfocament que s'utilitzi per calcular la despesa en envelliment i dependència (*Grup d'experts per a la racionalització i millora del finançament sanitari*, gener de 2005); al marge de la despesa extraordinària en inversions que requereix el correcte finançament de les infraestructures pendents (*Informe del Cercle d'Economia*, juliol de 2004).

e. Estimacions de dèficit fiscal de la Conselleria d'Economia

El Grup de Treball per a l'Actualització de la Balança Fiscal de Catalunya, integrada per especialistes de diverses tendències, que ha elaborat l'informe per encàrrec de la Conselleria d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya, ha presentat unes estimacions del dèficit fiscal català per al període 1986-2001³⁴.

En el nostre treball hem emprat dades de dèficit fiscal de Catalunya per al període 1995-2003 elaborades per FUNCAS. L'objecte d'aquest apartat és comparar les dues estimacions de les balances fiscal per al període comú a ambdós treballs, és a dir, 1995-2001.

Quadre 43. Estimacions alternatives de dèficit fiscal. Catalunya

	FUNCAS (MEUR)	Experts Generalitat (MEUR)	Diferència
1995	5.978,8	4.575	-23,5%
1996	6.137,0	5.500	-10,4%
1997	7.065,3	7.619	7,8%
1998	7.758,2	7.725	-0,4%
1999	8.977,7	9.524	6,1%
2000	9.171,9	10.972	19,6%
2001	10.286,6	11.307	9,9%
TOTAL	55.375,4	57.222,0	3,3%

Font: Quadre 5 i Grup de Treball per a l'Actualització de la Balança Fiscal de Catalunya

En el quadre 43 es mostra en la primera columna l'estimació del dèficit fiscal català efectuada per FUNCAS (ajustada a una situació d'equilibri pressupostari en funció del PIB), en la segona columna la realitzada pel grup d'experts i en la darrera la diferència percentual entre ambdues. Un signe positiu (negatiu) en aquesta darrera columna significa que l'estimació del dèficit fiscal realitzada pel grup d'experts és superior (inferior) a l'efectuada per FUNCAS. Com es pot observar hi ha diferències en els dos sentits, però si es considera el conjunt del període 1995-2001 hi ha una diferència relativament petita entre ambdues estimacions, atès que segons el grup d'experts el dèficit acumulat seria de

57.222,0 milions d'euros i segons FUNCAS de 55.375,4 milions d'euros, és a dir, una diferència del 3,3%.

---

³⁴ L'informe ha estat presentat l'1 de febrer de 2005 i es pot consultar a la pàgina web de la Conselleria d'Economia i Finances <http://www.gencat.net/economia>.